

Stigma în discursul public despre avort în România

I. Introducere

În acest articol voi face, într-o primă parte, sinteza principalelor rezultate ale cercetărilor privitoare la relația dintre avort și stigmă. Plecând de la ele, voi prezenta investigațiile asupra grupului de organizații de tip pro-vita din România și rolul pe care acestea îl au în crearea unei stigmatizări în legătură cu avortul. Am făcut un istoric legislativ din care rezultă felul excepțional în care a fost și este tratat avortul spre deosebire de toate celelalte servicii medicale. Apoi am urmărit acțiunile grupului de organizații de tip pro-vita și am încercat să determin care este anvergura acestui grup, care îi este baza ideologică, ce efecte produce și care sunt cele mai potrivite modalități de răspuns sau de acțiune pentru contracararea efectelor acțiunilor sale. Concluzia la care am ajuns a fost că, după o perioadă de import a fundamentalismului religios nord-american – care și-a exportat războiul cultural *pro-life vs. pro-choice în lume* –, grupul de organizații de tip pro-vita din România s-a adaptat contextului european și românesc și a dezvoltat un fundamentalism religios autohton reacționar la evoluțiile pozitive de la nivelul Uniunii Europene (și mai puțin din România) de afirmare politică sau juridică a drepturilor sexuale și reproductive. Mai mult, a apărut o schimbare de discurs în ultimii doi-trei ani a grupului de organizații de tip pro-vita, care nu mai cere explicit interzicerea avortului, ci folosește afirmații pozitive, de aparentă susținere a femeilor. Am ales analiza de conținut, cunoscută și sub numele „analiză de text”, „analiza discursului” sau „deconstrucție”, ca metodă de cercetare pentru lucrarea de față. Ca unitate de eșantionare am folosit comunicatul de presă și manifestul anual (atunci când există) publicate de cei care organizează așa-numitul „marș pentru viață”. Am decis să analizez aceste comunicări publice din ultimii șase ani, în încercarea de a identifica tendințe în formularea și transmiterea mesajelor în această perioadă de timp.

Am folosit atât analiza de conținut cantitativă, pentru a identifica șabloanele promovate prin mesajele din texte, cât și analiza de conținut calitativă sau interpretativă pentru a scoate la iveală stigma care este asociată femeilor care fac avort. Analiza de conținut are o limitare semnificativă deoarece rezultatele acestei metode se rezumă la o simplă descriere a textului, fără a determina de ce se transmit mesajele respective în text, cum reacționează persoanele la text și care este semnificația socială a textului. De aceea, am extins analiza prin punerea în context a discursului – am trecut în revistă alte acțiuni în materia avortului întreprinse de grupurile respective în ultimii zece ani în România, în încercarea de a arăta care este agenda lor de advocacy.

II. Stigma în legătură cu avortul

Stigma este definită ca „un atribut care discreditează în mod semnificativ o persoană, reducând-o în mintea noastră de la o persoană întregă, obișnuită, la o persoană viciată,

inferioară”¹; nu este vorba însă despre orice atribut nedorit, ci doar despre „acelea care nu se potrivesc cu stereotipul pe care îl avem despre cum ar trebui să fie un anumit tip de persoană”². Așadar, cu excepția atributelor care sunt discreditante în orice context social, în cazul stigmei, ceea ce contează nu este atributul în sine, ci relația între atribut și stereotip³. Unele autoare au legat stigma în mod inseparabil de relațiile de putere, făcând distincție între modul în care răspund când sunt expuse la stigmă persoanele cu statut social înalt și cele cu un statut social redus⁴.

Stigma în legătură cu avortul este definită ca „o caracteristică negativă atribuită femeilor care urmăresc să-și întrerupă sarcina, care le marchează, la nivel intern și extern, ca fiind inferioare idealului feminin”⁵. Într-o cercetare sociologică de tip calitativ efectuată în aprilie-decembrie 2006 în cinci țări (Mexic, Nigeria, Pakistan, Peru și SUA), cu participanți în vârstă de 18-44 de ani, bărbați și femei, din diferite categorii sociale, care au avut sau nu experiențe de avort, s-a concluzionat că avortul este un comportament puternic stigmatizat, indiferent de existența unei legi liberale sau restrictive în domeniu, dar mai ales în țările în care legislația este restrictivă; femeile care aleg avortul sunt considerate „ucigașe”, „malefice”, „anormale” sau „iresponsabile”⁶.

O primă explicație a apariției stigmei în legătură cu avortul este că stigma în materie de avort își are rădăcinile în construcțiile arhetipale a ceea ce înseamnă feminin – sexualitatea femeii care este legată exclusiv de procreere și dorința innăscută a femeii de a fi mamă⁷. Femeile care recurg la avort încalcă aceste idealuri la mai multe niveluri, inclusiv prin angajarea în relații sexuale în alt scop decât pentru procreere, prin faptul că nu doresc să devină mame și nu doresc să dezvolte o relație mamă-fetus. În plus, femeile care recurg la întreruperea de sarcină sfidează idealurile de subordonare a femeilor nevoilor comunității⁸. Femeile trebuie să-și îmbrățișeze destinul reproductiv sacrificându-și propriile idealuri pentru a asigura perpetuarea speciei, continuarea națiunii sau a familiei, să contribuie la atingerea sporului de înlocuire a populației pentru a putea suporta plata pensiilor etc.

Strâns legată de stigma care are legătură cu caracteristicile morale ale femeilor este stigma care are legătură cu apartenența la grup, prin referire la grupul femeilor rele (care fac avort), în opoziție cu grupul femeile bune (care corespund idealurilor feminine)⁹. Comportamentele care determină apariția stigmei de acest tip sunt percepute ca fiind „alegeri” ale femeilor

¹ Goffman, E., 1986, Stigma. Notes on the Management of Spoiled Identity.

² Ibidem

³ Ibidem

⁴ Major, B. & O'Brien, L. T., 2005. The Social Psychology of Stigma. Annual Review of Psychology, Volum 56, p.393-421, citând Link & Phelan, 2001.

⁵ Kumar, A. și altele, 2009. Conceptualising abortion stigma. Culture, Health & Sexuality, Volum 11, nr. 6, p. 625-639.

⁶ Shellenberg, K.M. și altele, 2011. Social stigma and disclosure about induced abortion: Results from an exploratory study. Global Public Health: An International Journal for Research, Policy and Practice, Volum 6, p. S111-S125.

⁷ Cockrill, K. & Nack, A., 2013. „I'm Not That Type of Person”: Managing the Stigma of Having an Abortion. Deviant Behavior, Volum 34, p. 973-990; Kumar, A. și altele, 2009. Conceptualising abortion stigma. Culture, Health & Sexuality, Volum 11, nr. 6, p. 625-639.

⁸ Ibidem

⁹ Cockrill, K. & Nack, A., 2013. I'm Not That Type of Person, în Managing the Stigma of Having an Abortion. Deviant Behavior, Volum 34, p. 973-990.

respective și prin urmare stigma este considerată ca fiind meritată de femei pentru că au ales greșit¹⁰.

Stigma în legătură cu avortul s-a dezvoltat foarte agresiv de la mijlocul anilor 1960 încoace în paralel cu dezvoltarea imaginii și a statutului fetei. Pentru ca avortul să fie perceput la nivelul culturii de masă ca fiind un act violent, crud și nejustificat a fost nevoie de crearea în imaginarul colectiv a fetei ca subiect în întregime umanizat, autonom din multe puncte de vedere, chiar dacă nu din punct de vedere biologic – înzestrat cu atribute precum inocență, puritate, vulnerabilitate, simțuri etc.¹¹ S-a încercat o personificare a fetei și ștergerea limitelor existente anterior între fetuș și copil, pentru a sugera ideea că avortul este echivalent cu o crimă¹².

Avortul mai este stigmatizat și atunci când este considerat sau prezentat ca fiind ceva murdar, ilegal, periculos pentru sănătatea femeilor¹³, în ciuda faptului că Organizația Mondială a Sănătății îl consideră ca fiind o intervenție ginecologică de rutină și sigură¹⁴; femeile sunt astfel prezentate ca victime ale unor grupuri interesate de profit¹⁵. Acest aspect este foarte relevant în contextul românesc care păstrează încă moștenirea celor douăzeci de ani de interdicție a avortului la cerere, în care femeile au fost nevoite să recurgă la metode de întrerupere a sarcinii care le puneau viața și sănătatea în pericol și peste zece mii de femei au murit din această cauză¹⁶.

O componentă esențială în procesele sociale de generare a stimei ține de dinamica puterii, fiind perpetuată de sisteme de acces inegal la putere și resurse, de o interpretare rigidă și limitată a rolurilor de gen și de tentative sistematice de control a sexualității femeilor sau de luptă ideologică de definire a semnificației conceptelor de familie, maternitate și sexualitate¹⁷. Aceste relații de putere se exercită la și de la diferite niveluri. În cazul stimei în domeniul avortului acestea sunt: nivelul formulării discursului public și al culturii de masă, nivelul structural/guvernamental, nivelul organizațional/instituțional, nivelul comunitar și nivelul individual¹⁸.

Există trei grupuri de persoane care sunt vizate și afectate de stigma privind avortul: femeile care au recurs la avort, persoanele care efectuează avorturi și suporterii femeilor care

---

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Kumar, A. și altele, 2009. Conceptualising abortion stigma. Culture, Health & Sexuality, Volum 11, nr. 6, p. 625-639.

¹² Norris, A. și altele, 2011. Abortion Stigma: A Reconceptualization of Constituents, Causes, and Consequences. Women's Health Issues.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Organizația Mondială a Sănătății, 2012. Safe abortion: technical and policy guidance for health systems[online]. Second edition, Disponibil la (http://www.who.int/reproductivehealth/publications/unsafe_abortion/9789241548434/en/) – accesat 17 iunie 2015.

¹⁵ Norris, A. și altele, 2011. Abortion Stigma: A Reconceptualization of Constituents, Causes, and Consequences. Women's Health Issues.

¹⁶ Popa, R., 2006. Corpuri femeiești, putere bărbătească. Studiu de caz asupra adoptării reglementărilor legislative de interdicție a avortului în România comunistă (1966). În Băluță, O., (ed.) Gen și putere. Partea leului în politica românească, Editura Polirom, Iași.

¹⁷ Kumar, A. și altele, 2009. Conceptualising abortion stigma. Culture, Health & Sexuality, Volum 11, nr. 6, p. 625-639, care citează Link & Phelan (2001).

¹⁸ Ibidem.

au recurs la avort¹⁹. Mai multe autoare au studiat impactul pe care stigma în legătură cu avortul îl are asupra femeilor care recurg la avort și diferitele modalități de gestionare a stigmatului atât la nivel personal, cât și politic. Una dintre teorii definește trei categorii de stigmă: stigma internalizată, stigma simțită și stigma experimentată²⁰.

Este foarte important ca femeile care recurg la avort să fie susținute în decizia pe care au luat-o prin servicii care să le fie dedicate. Un studiu pilot care a avut loc la o clinică pentru servicii de avort din SUA și-a propus introducerea femeilor care recurg la avort într-o cultură a susținerii alegerii lor. Femeile primeau un pachet de informații conținând scheme și mesaje de validare a alegerii lor, informații despre grupuri și servicii de suport pentru femei în deciziile privind reproducerea, date despre organizațiile care oferă informații incorecte astfel încât femeile să le poată identifica și evita și discuții privind stigma în legătură cu avortul. Intervenția a fost foarte bine primită și a arătat că femeile pot fi susținute în acest fel să gestioneze mai bine stigma în legătură cu avortul²¹.

Posibile modalități de destigmatizare a avortului sunt: educarea populației că avortul este un comportament care are loc în mod curent (un număr mare de femei raportează că au recurs la avort), creșterea accesului tinerilor la servicii de sănătate reproductivă adaptate nevoilor lor și schimbarea atitudinilor stigmatizante ale personalului medical față de femeile care recurg la avort²². În contextul SUA, strategia mișcării pro-choice a fost criticată pentru că s-a lăsat antrenată în războiul cultural *pro-life vs. pro-choice* și imaginea cu care a rămas publicul nord-american din acoperirea media asupra acestui război cultural a fost a unei „dezbateri ostilă plină de patimă între două părți, fiecare având scopul de a câștiga cu orice preț”²³.

Nici strategia de a încerca obținerea unui compromis cu mișcarea pro-life prin acceptarea ideii că avortul ar trebui să fie rar nu este una eficientă din mai multe motive: presupune o judecată despre avort, presupune că avortul este ceva rău și diferit față de alte servicii medicale, separă avorturile bune de avorturile rele și creează înțelegerea că deciziile individuale ale femeilor sunt responsabile pentru conflictul social violent privind avortul care are loc în SUA, produce și reproduce stigma, legitimează eforturile de restricționare a recurgerii la avort²⁴.

O altă strategie politică de destigmatizare a avortului²⁵ poate consta în creșterea contactului social între persoanele care au avut experiențe în legătură cu avortul și persoane care nu au avut astfel de experiențe. Această strategie ar putea fi singura modalitate în vederea schimbării atitudinilor sociale privind avortul, dar acest lucru trebuie făcut cu mare grijă deoarece poate expune femeile la mai multă stigmă. Găsirea a tot felul de scuze și justificări pentru

---

¹⁹ Norris, A. și altele, 2011. *Abortion Stigma: A Reconceptualization of Constituents, Causes, and Consequences*. Women's Health Issues.

²⁰ Cockrill, K. & Nack, A., 2013. „I'm Not That Type of Person: Managing the Stigma of Having an Abortion”. *Deviant Behavior*, Volum 34, p. 973-990, citând Herek 2009.

²¹ Littman, L.L. și altele, 2009. *Introducing abortion patients to a culture of support: a pilot study*. *Archives of Women Mental Health*, Volum 12, p. 419-431.

²² Levandowski, B.A. și altele, 2012. *Investigating social consequences of unwanted pregnancy and unsafe abortion in Malawi: the role of stigma*. *International Journal of Gynecology and Obstetrics*, Volum 118, Supliment 2, p. S167-S171.

²³ Weitz, T.A., 2010. *Rethinking the Mantra that Abortion Should be „Safe, Legal and Rare”*. *Journal of Women's History*, Volum 22, nr. 3, p. 161-172.

²⁴ Ibidem.

²⁵ Cockrill, K. & Nack, A., 2013. „I'm Not That Type of Person”: *Managing the Stigma of Having an Abortion*. *Deviant Behavior*, Volum 34, p. 973-990.

avort ar putea să contribuie în mod neintenționat la perpetuarea stigmei privind avortul²⁶. În locul acestei abordări se poate folosi o strategie pe termen lung de problematizare a așteptărilor plasate asupra femeilor și de deconstruire a etichetelor stigmatizante precum „mamă bună”, „femeie iresponsabilă” sau de promovare a virtuților neutre la gen, precum compasiune, empatie, înțelegere²⁷.

Stigma în legătură cu avortul este strâns legată de mișcarea anti-alegere sau pro-vita (în engleză anti-choice sau pro-life) care își are originea în Statele Unite ale Americii (SUA), la finele anilor 1960. Aceasta se opune legalizării avortului; denumirea pro-life a fost luată ca urmare a deciziei Curții Supreme a SUA în *Roe v. Wade* (1973) care a susținut dreptul la avort în Statele Unite. O schimbare importantă a avut loc în anii 1980 în rândul mișcării anti-alegere din SUA, când s-a trecut de la activități de schimbare a legii privind avortul la un adevărat război cultural asupra semnificației sociale a avortului. De cealaltă parte a războiului cultural se afla mișcarea pro-alegere (în engleză, pro-choice), care se întemeiază pe ideea că femeile trebuie să aibă dreptul garantat prin lege de a face avort la cerere, întrucât decizia de a continua sau nu sarcina reprezintă o alegere personală care privește propriul corp, sănătatea și viitorul fiecărei femei, iar legalizarea avortului reduce expunerea femeilor la riscurile asociate avorturilor ilegale.

III. Cadrul legal privind avortul în România

În România, ca și în alte țări din lume, avortul a fost reglementat prin lege, predominând perioadele în care am avut o legislație restrictivă în materie de avort. În Codul penal din 1936, avortul era interzis, cu excepția cazurilor în care existau indicații medicale autorizate de medici și de Parchet. În anul 1957, a fost adoptat Decretul nr. 463/1957 prin care statul român a permis pentru prima dată avortul la cerere, sub condiția să fie efectuat în primul trimestru de sarcină, în spital, iar costul să fie plătit de paciente. Efectuat în afara acestui cadru legal, avortul era sancționat penal. În anul 1966, regimul Ceaușescu a introdus Decretul nr. 770/1966, prin care interzicea avortul la cerere și îl pedepsea cu închisoarea de la 1 la 3 ani (Codul penal 1936, art. 485; începând cu anul 1969, Codul penal 1968, art. 185-186)²⁸. Era permis avortul în condiții cu totul excepționale, dacă se obținea autorizație de la o comisie medicală special constituită prin decizia comitetului executiv al sfatului popular regional, în cazurile în care sarcina pune viața femeii într-o stare de pericol care nu putea fi înlăturată printr-un alt mijloc, dacă unul dintre părinți suferea de o boală gravă, care se transmitea ereditar, sau care determina malformații congenitale grave, dacă femeia însărcinată prezenta invalidități grave fizice, psihice sau senzoriale, dacă femeia era în vârstă de peste 45 de ani, dacă femeia a născut patru copii și îi avea în îngrijire sau dacă sarcina era urmarea unui viol sau a unui incest²⁹.

În decembrie 1989, odată cu căderea regimului Ceaușescu, Decretul nr. 770/1966 a fost printre primele legi abrogate de noua conducere de stat, fiind catalogat ca unul dintre „acte[le]

---

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem.

²⁸ Și femeia însărcinată care își provoca singură avortul era sancționată conform art. 186 C.pen. din 1968 – avortul provocat de femeie.

²⁹ Decret nr. 770/1966 pentru reglementarea întreruperii cursului sarcinii (B.Of. nr. 60 din 1 octombrie 1966).

normative cu un profund caracter nedrept și contrare intereselor poporului român” emise de „regimul dictatorial”³⁰. Până în anul 1996, avortul nu a mai fost încriminat penal în România și nici reglementat prin lege. În noiembrie 1996 a fost reintrodusă infracțiunea de provocare ilegală a avortului, în art. 185 C.pen. din 1968, fiind sancționate persoanele (altele decât femeia însărcinată) care provocau avortul în afara instituțiilor medicale sau a cabinetelor medicale autorizate în acest scop sau care nu aveau calitatea de medic de specialitate sau dacă vârsta sarcinii a depășit paisprezece săptămâni și nu erau motive terapeutice care să indice avortul sau dacă viața, sănătatea sau integritatea femeii însărcinate erau amenințate de un pericol grav și iminent care nu putea fi înlăturat altfel (Codul penal din 1968, art. 185, modificat prin Legea nr. 140/1996). Din modul de formulare a infracțiunii în Codul penal reiese că avortul la cerere, efectuat până la paisprezece săptămâni, în instituții sau cabinete medicale autorizate, de către medici de specialitate era permis de lege, precum și avortul din motive medicale, chiar după paisprezece săptămâni.

Această modalitate indirectă de recunoaștere prin legislație a dreptului de a efectua avort la cerere a fost completată în anul 2003 prin introducerea în Legea drepturilor pacientului a „dreptului femeii de a hotărî dacă să aibă sau nu copii”³¹. Noul Cod penal adoptat în iulie 2009, intrat în vigoare la 1 februarie 2014, a introdus o nouă infracțiune denumită „Întreruperea cursului sarcinii”, care face parte din capitolul intitulat „Agresiuni asupra fătului”. În esență, conținutul infracțiunii este foarte asemănător cu reglementarea anterioară a infracțiunii provocare ilegală a avortului, sancționându-se în continuare persoanele (altele decât femeia însărcinată) care provoacă avortul în afara instituțiilor medicale sau a cabinetelor medicale autorizate în acest scop sau care nu au calitatea de medic de specialitate obstetrică-ginecologie și drept de liberă practică medicală în această specialitate sau dacă vârsta sarcinii a depășit patrusprezece săptămâni și nu erau motive terapeutice care să indice avortul.

Efectul intervenției statului prin reglementarea strictă a avortului este că în anumite situații, mai mult sau mai puțin limitate, serviciul medical de avort este permis de lege, iar în alte situații, cei care prestează sau beneficiază de serviciul medical de avort sunt în ilegalitate, riscând anumite pedepse prevăzute de lege. Paradoxal, ajungem să vorbim despre „ilegalitatea” avortului chiar atunci când avortul ca procedură este permis de lege. Săvârșirea de către o persoană a unui comportament considerat ca fiind ilegal, în special când e vorba despre o faptă sancționată penal, atrage cel mai adesea o reacție de respingere din partea grupului social îndreptat împotriva persoanei respective³².

Un subiect important în contextul accesului la avort sunt obiecțiile de conștiință, adică acele persoane care refuză pe motive care țin de conștiință sau de religie să efectueze o anumită activitate la care sunt obligați conform legii. Termenul a fost inițial folosit în context militar în țările în care efectuarea stagiului militar era obligatorie pentru recruții care se opuneau din motive de conștiință sau religioase să poarte armă și să o folosească în exerciții și în luptă³³ (CEDO *Bayatyan c. Armenia*, 2011). Ulterior legislațiile mai multor țări au recunoscut dreptul cadrelor medicale de a fi scutite de la efectuarea anumitor proceduri medicale

³⁰ Pct. 8 din Decretul-Lege nr. 1/1989 privind abrogarea unor legi, decrete și alte acte normative (M.Of. nr. 4 din 27 decembrie 1989).

³¹ Art. 28 din Legea drepturilor pacientului nr. 46/2003 (M.Of. nr. 51 din 29 ianuarie 2003).

³² *Goffman, E.*, 1986, *Stigma. Notes on the Management of Spoiled Identity*.

³³ Resolution 337 (1967) on the right of conscientious objection. Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei

dacă acestea vin în contradicție cu propriile credințe de cele mai multe ori de origine religioasă. În România, Legea nr. 95/2006 privind reforma în domeniul sănătății nu prevede acest drept, doar Codul de deontologie medicală îl include. În opinia mea este discutabil în ce măsură prevederea din Codul de deontologie medicală reprezintă o adevărată scutire de la obligațiile profesionale ale cadrelor medicale, în contextul în care un cod deontologic nu poate adăuga la Legea nr. 95/2006, deoarece are o valoare juridică inferioară unei legi³⁴.

IV. Grupul organizațiilor de tip pro-vita din România – expresie a fundamentalismului religios

Cu toate că de douăzeci și cinci de ani avortul este un serviciu medical permis de lege în România, de mai bine de cinci ani au dobândit vizibilitate publică tot mai mare activitățile unui grup de organizații neguvernamentale care se declară împotriva avortului și se auto-intitulează „pentru-viață” sau „pro-vita” (în engleză pro-life). Le voi numi în continuare „grupul organizațiilor de tip pro-vita”. Eticheta pro-vita este atât de puternică și le reprezintă atât de bine agenda, încât adesea aceste organizații au adoptat-o ca identitate instituțională, grăitoare de la sine – atât prin nume conotat pozitiv, cât și ca agendă exportată în spațiul public³⁵. Totuși, voi încerca în această secțiune să fac un inventar al principalelor organizații care fac parte din grupul pro-vita și al celor mai proeminente ieșiri în public ale acestor organizații pentru afirmarea agendei lor anti-avort. Scopul este de a înțelege originea și amploarea grupului care activează public împotriva avortului în România, precum și ideologia politică de la baza acțiunilor lor.

Originile primei organizații de tip pro-vita sunt inspirate din străinătate. Prima organizație pro-vita care a activat în România cu o agendă anti-avort a fost Asociația Pro Vita, înființată în mai 1990, de poetul Ioan Alexandru, în urma participării sale la Congresul mondial pro-vita de la Oslo, 1990. La acel congres a fost semnată și Declarația drepturilor copilului nenăscut, prin care semnatarii se angajează să activeze pentru interzicerea „avortului provocat”, înțelegând prin „copil nenăscut” – „omul, oricare ar fi el, procreat pe cale naturală sau artificială, în sau în afara pântecului matern, înainte ca el sau ea să se fi născut” și că acesta ar avea dreptul de a fi născut³⁶.

După crearea Asociației Pro Vita, s-a creat Asociația Pro Vita pentru născuți și nenăscuți, cu sediul în Valea Plopului, condusă de preotul Nicolae Tănase, a cărei misiune este protejarea „copiilor nenăscuți” din perioada uterină și afirmarea „dreptului lor de a se naște”; printre modalitățile de acțiune ale asociației este și sprijinirea „[mamei] să nu ajungă la soluția criminală a avortului”, organizația oferind adăpost în zona Vălenii de Munte unor copii

³⁴ ECPI, 2013. Raport. Refuzul la efectuarea avortului la cerere în România [online]. Disponibil la (http://www.ecpi.ro/wpcontent/uploads/2015/03/Raport_Refuzul_la_efectuarea_avortului_la_cerere_in_Romania.pdf) – accesat 17 iunie 2015.

³⁵ Marșul pentru viață, 2015. Manifest și Comunicat de presă, ‘Marșul pentru viață 2015 Fiecare viață este un dar – 21 martie 2015, România și Republica Moldova’ [online]. Disponibil la (<http://www.marsulpentruviata.ro/marsul-pentru-viata-2015-fiecare-viata-este-un-dar-21-martie-2015-romania-si-republica-moldova/>) – accesat 17 iunie 2015. A se vedea și (<http://marsulpentruviata.blogspot.ro/>) – accesat 17 iunie 2015.

³⁶ Congresul mondial pro-vita de la Oslo, 1990. Declarația drepturilor copilului nenăscut (art. 1, 7.e, 10). [online]. Disponibil la (<http://provitabucuresti.ro/ceinseamna-provita/istoricul-provita>) – accesat 17 iunie 2015.

abandonați și unor femei care au ales să păstreze sarcinile în defavoarea avortului. Prin această inițiativă asumată de un preot ortodox este transpusă în context ortodox românesc misiunea de tip pro-vita, deși implicarea comunitară de acest tip nu este tocmai obișnuită în rândul Bisericii Ortodoxe Române.

Activiști pro-life din SUA au venit în România să sprijine activitățile organizațiilor surori românești. Așa cum se prezintă pe site-ul organizației Pro Vita București, activitățile Asociației Pro Vita au pornit cu sprijinul unor activiști pro-life din SUA, asociați Life Issues Institute Inc., o organizație a cărei misiune declarată este să schimbe focusul dezbaterii din SUA de la drepturile femeilor și „cine decide” la „mica victimă care este ucisă (prin avort)”. Ulterior, în 1998, organizații creștine nord-americane precum Global Partners și Pregnancy Resource Center International, afiliată Heartbeat International, au contribuit la întărirea grupului pro-vita prin constituirea Fundației Clinica Pro Vita, cu sediul central la Cluj și înființarea până în prezent a unsprezece organizații creștine de tip pro-vita: Fundația Pro Vita Medica și Fundația Estera în Timișoara, Asociația Primul Pas în Iași, Fundația Confident la Cluj, Asociația Centrul Iochebed Alba Iulia, Asociația Pro Vita Media în București, Asociația „Pro-Vita” Sibiu, Asociația „Pro-Vita pentru născuți și nenăscuți”, filiala București, Asociația „ProVita pentru născuți și nenăscuți”, filiala Craiova, Asociația ortodoxă Pro-Vita, filiala Gorj, Asociația „Pro-Vita pentru născuți și nenăscuți”, filiala Galați. Din punct de vedere al numărului de membri ai asociației înregistrați oficial la Registrul Asociațiilor și Fundațiilor, aceste organizații rămân totuși organizații de dimensiuni mici, formate din câțiva membri (de exemplu Asociația „Pro-Vita pentru Născuți și Nenăscuți” – Filiala Constanța este înregistrată cu patru membri³⁷).

Datorită influenței nord-americane, registrul argumentelor organizațiilor de tip pro-vita a fost la început de inspirație neo-protestantă, având succes în comunități românești neo-protestante cum sunt cele din Timișoara, Arad sau Cluj. În anul 2006, asistăm la o afirmare publică a caracterului ortodox al unor organizații din grupul pro-vita prin înființarea Federației Organizațiilor Ortodoxe Pro-vita din România, cu sediul în Sibiu. Federația reunește nouă organizații de tip pro-vita³⁸ și are ca scop, printre altele:

„...conjugarea eforturilor tuturor persoanelor și organizațiilor ortodoxe în vederea apărării și promovării în întreaga societate a învățaturii de credință ortodoxe cu privire la [...] valoarea unică în fața lui Dumnezeu a vieții persoanei umane încă de la concepere”³⁹.

În anul 2008, apare prima ocazie când grupul organizațiilor pro-vita iese în public într-un demers major de advocacy. Mass media din acea vreme urmărea îndeaproape cazul unei fete în vârstă de 11 ani, din regiunea Moldovei, care fusese violată și refuzată de două comisii de

---

³⁷ Registrul Asociațiilor și Fundațiilor, partea a II-a (pct. 36725). Ministerul Justiției [online]. Disponibil la (http://www.just.ro/Portals/0/WWW/files/registrul_ong/Asociatii25052015_2.pdf) – accesat 17 iunie 2015.

³⁸ Asociația „Pro-Vita” Sibiu, Asociația Filantropică Medical Creștină „Christiana”, filiala Cluj, Asociația „Pro-Vita pentru născuți și nenăscuți”, filiala București, Asociația „Pro-Vita pentru născuți și nenăscuți”, filiala Craiova, Asociația „Pro-Vita pentru născuți și nenăscuți”, filiala Gorj, Asociația „Filantropia Ortodoxă” Alba Iulia, Asociația „Filantropia Ortodoxă” filiala Tg. Mureș, Fundația „Sf. Martiri Brâncoveni” Constanța, Fundația Creștin Ortodoxă „PRO FILIIS” Pitești. Informație disponibilă la (<http://federatiaprovita.ro/despre-federatia-provita/>).

³⁹ Statutul Federației Organizațiilor Ortodoxe Pro-vita din România (art. 5) [online]. Disponibil la (<http://federatiaprovita.ro/docs/statutFOOPV.pdf>) – accesat 17 iunie 2015.

la nivel local de la efectuarea avortului⁴⁰; deoarece părinții aflaseră despre sarcină după trecerea termenului de 14 săptămâni pentru accesarea avortului la cerere, au cerut efectuarea avortului pe motive medicale legate de vârsta fragedă a fetei. Refuzul comisiilor medicale a fost dezbătut public extensiv, ceea ce a dus la formarea unei comisii interministeriale chemată să răspundă dacă în cazul unei fete de 11 ani sarcina și nașterea poate să ridice probleme de sănătate fizică sau psihică a fetei în cauză în așa măsură încât să se justifice efectuarea avortului pe motive medicale după 14 săptămâni de sarcină⁴¹. După ce comisia a decis că fata are dreptul să efectueze avort pe motive medicale, care țin de sănătatea sa psihică, Ministerul Sănătății a propus spre dezbateră publică proiectul unui ordin de ministru menit să clarifice accesul la avort în cazul minorelor sub 15 ani din punct de vedere legal, procedural și instituțional. În esență, proiectul venea să întărească ceea ce se putea deduce din legislația în vigoare, anume că avortul se putea efectua după 14 săptămâni pentru motive psiho-sociale în cazul adolescentelor sub 15 ani și să creeze un cadru instituțional care să aplice legea – o comisie interdisciplinară la nivel local⁴². Față de acest proiect de ordin de ministru a reacționat vehement Federația Organizațiilor Ortodoxe Pro-vita din România, alături de alte filiale și organizații pro-vita și partenerii lor; ele au trimis Ministrului Sănătății Eugen Nicolăescu și Președintelui Colegiului Medicilor din România Vasile Astărăstoae o scrisoare deschisă referitoare la situația avortului în România. Scrisoarea acuză Ministerul Sănătății de numărul mare de avorturi care au loc în România și care duc, în opinia semnatarilor, la „deteriorarea sănătății femeilor și adolescentelor, la destabilizarea familiilor și la vicierea mediului social.”⁴³ Organizațiile semnatare critică Ministerul Sănătății pentru păstrarea unei legislații liberale privind avortul, pentru neinstituționalizarea consilierii femeilor înainte și după avort și pentru nesocotirea „drepturilor embrionului și fătului”, dintre care dreptul la viață ca „ființă autonomă”, „persoană”. Organizațiile semnatare pledează pentru consilierea femeilor înainte și după avort, introducerea în școli a educației sexuale concentrată pe „valoarea vieții, a iubirii, a căsătoriei și a familiei” și susținerea femeilor prin oferirea de alternative la avort, precum adopția și plasamentul familial temporar⁴⁴.

În cadrul acestui demers, obiectivul strategic al federației de promovare a „vieții persoanei umane încă de la concepere” se completează cu interesul pentru „valorile căsătoriei și familiei”, precum și pentru moralitatea societății. Acesta este momentul la care organizațiile din grupul pro-vita se revendică în calitatea de „parteneri sociali” în materia avortului, ca „organizații care se ocupă cu monitorizarea situației avortului în România”, “furnizori de servicii sociale, medicale, de asistență, de consiliere psiho-pedagogică, de consiliere a

⁴⁰ Gândul, 2008. Fetița de 11 ani, violată de unchiul său, silită de Codul penal să devină mamă, Gândul [online]. Disponibil la (<http://www.gandul.info/stiri/fetita-de-11-ani-violata-de-unchiul-ei-silita-de-codul-penal-sa-devina-mama-video-2728756>) – accesat 17 iunie 2015.

⁴¹ Mediafax, 2008. Fetița de 11 ani din Neamț poate face avort în România. Mediafax [online]. Disponibil la (<http://www.mediafax.ro/social/fetita-de-11-ani-din-neamtpoate-face-avort-in-romania-2741616>) – accesat 17 iunie 2015.

⁴² Gândul, 2008. Minorele până în 15 ani ar putea face întrerupere de sarcină până în săptămâna 24. Gândul [online]. Disponibil la (<http://www.gandul.info/stiri/minorelepana-in-15-ani-ar-putea-face-intrerupere-de-sarcina-pana-in-saptamana-24-2806295>) – accesat 17 iunie 2015.

⁴³ Asociația Pro-vita București, 2008. Pro-vita București prezentă la „Marșul Vieții” de la Timișoara [online]. Disponibil la (<http://provitabucuresti.ro/activitati/manifconf/71-marsul-vietii-timisoara-2008>) – accesat 17 iunie 2015.

⁴⁴ Ibidem

femeilor aflate în criză de sarcină, de educatori, de organizații care promovează drepturile omului”⁴⁵.

În anul 2009, au avut loc în Parlamentul României dezbateri pentru adoptarea unor noi coduri de legi. Cu această ocazie, Asociația Pro-vita pentru Născuți și Nenăscuți – filiala București în parteneriat cu Alianța Familiilor din România s-a pronunțat asupra conținutului Codului Penal inclusiv asupra infracțiunii de Întrerupere ilegală a cursului sarcinii⁴⁶. Astfel, organizațiile au solicitat creșterea cuantumului pedepselor, limitarea strictă a situațiilor în care după paisprezece săptămâni medicul specialist poate efectua avortul pe motive medicale – „pentru a salva viața, sănătatea sau integritatea corporală a femeii însărcinate de la un pericol grav și iminent și care nu putea fi înlăturat altfel” – și limitarea până la 24 de săptămâni de sarcină a perioadei în care se poate efectua avortul pentru motive terapeutice⁴⁷. Amendamentele respective nu au trecut de dezbaterile parlamentare, fiind contracarate și de demersurile din Parlament ale unei coaliții mai largi de organizații neguvernamentale de drepturile omului unite de Centrul Euroregional pentru Inițiative Publice și de organizația internațională Center for Reproductive Rights⁴⁸. Anterior acestei dezbateri, în comisia parlamentară privind Codul penal mai fusese propus la inițiativa altor grupuri religioase⁴⁹ un amendament care viza acordarea personalității juridice fătului după ce atingea 24 de săptămâni de sarcină⁵⁰, inițiativă contracarată cu succes de aceeași coaliție de organizații de drepturile omului, cu argumentul că ar aduce îngrădiri efectuării avortului pe motive medicale pentru a salva viața sau sănătatea femeilor însărcinate după 24 de săptămâni de sarcină⁵¹.

Din exprimarea publică a unor organizații din grupul pro-vita asupra celor două seturi de propuneri de amendamente reiese ideea unei anumite diferențe de vederi în cadrul grupului cu privire la concepte fundamentale despre avort. Asociația Pro-Vita Media a criticat propunerea de acordare a personalității juridice fătului după 24 de săptămâni deoarece vine în contradicție cu ideea conform căreia vorbim despre persoană cu drepturi din momentul concepției⁵², în

⁴⁵ Asociația Pro-vita București, 2008. Pro-vita București prezintă la „Marșul Vieții” de la Timișoara [online].

⁴⁶ Asociația Pro-Vita București, 2009. Comunicat de presă, 22 mai 2009 [online]. Disponibil la (<http://www.provitabucuresti.ro/activitati/lobby/95-cod-penal>) – accesat 17 iunie 2015.

⁴⁷ Asociația Pro-Vita pentru Născuți și Nenăscuți – filiala București, 2009. Amendamente la Proiectul Codului penal, p. 3-5 [online]. Disponibil la (<http://www.provitabucuresti.ro/docs/lobby/scriis.CP.final21mai.pdf>) – accesat 17 iunie

2015 și (www.provitabucuresti.ro/docs/lobby/amend.CP.final21mai.doc) – accesat 17 iunie 2015.

⁴⁸ Center for Reproductive Rights, 2009. Scrisoare către Parlamentul României [online]. Disponibil la (http://www.reproductiverights.org/sites/crr.civicactions.net/files/documents/Letter_Amendments_Abortion_Romania_FINAL5.pdf) – accesat 17 iunie 2015.

⁴⁹ Gardianul, 2009. Biserica ar vrea ca noul Cod penal să interzică avortul. Gardianul [online]. Disponibil la (<https://theologia.wordpress.com/2009/04/14/>) – accesat 17 iunie 2015.

⁵⁰ Frontpress, 2009. Biserica ar vrea ca noul Cod penal să interzică avortul. Frontpress [online]. Disponibil la (<http://www.frontpress.ro/2009/04/biserica-ar-vrea-ca-noulcod-penal-sa-interzica-avortul.html>) – accesat 17 iunie 2015.

⁵¹ Center for Reproductive Rights, 2009. Romania Reconsiders Anti-Abortion Amendment [online]. Disponibil la (<http://www.reproductiverights.org/pressroom/romania-reconsiders-anti-abortion-amendment>) – accesat 17 iunie 2015.

⁵² Asociația Pro-Vita Media, 2009. Noul Cod penal propune recunoașterea legală a fătului de la 24 de săptămâni [online]. Disponibil la (<http://www.provita.ro/detaliistire.php?id=372>) – accesat 17 iunie 2015.

timp ce Asociația Pro-Vita pentru Născuți și Nenăscuți – filiala București nu s-a opus permițerii avortului la cerere până la 14 săptămâni și a susținut în propunerile sale marcarea termenului de 24 de săptămâni de sarcină, considerat de către medicii prezenți la dezbaterile parlamentare ca termenul de viabilitate al fătului; termenul de 24 de săptămâni de sarcină a rămas marcat la nivel legislativ prin Noul Cod Penal, ca fiind momentul până la care din punct de vedere al procedurilor medicale se efectuează avort, după acest moment întreruperea sarcinii în scop terapeutic urmând să nu mai poarte numele de „avort”⁵³. Deși nu apare detaliată suficient cu această ocazie și nici ulterior, această aparentă diferență fundamentală de concepții între organizații membre ale grupului pro-vita în legătură cu soluția legislativă anti-avort, reprezintă și o divergență față de alte grupuri ortodoxe care au susținut în Parlament acordarea personalității juridice fătului începând cu 24 de săptămâni, așa cum am arătat mai sus.

Indiferent de anumite divergențe conceptuale, o manifestare care unește eforturile organizațiilor de tip pro-vita o reprezintă așa-numitul „marș pentru viață”. Organizat mai întâi la Timișoara, de organizațiile de tip pro-vita locale, cu sprijin din partea cultului baptist bine reprezentat în zonă și sprijinit tot din SUA⁵⁴, începând din anul 2011, în fiecare an în luna martie, în jurul sărbătorii ortodoxe Buna Vestire, în mai multe orașe din țară, inclusiv în București, asociațiile din grupul pro-vita organizează în mod coordonat acest marș. Manifestarea reprezintă o demonstrație publică în care se pledează împotriva avorturilor și pentru recunoașterea și apărarea „dreptului la viață încă de la concepție”. De obicei, cu câteva săptămâni înainte să aibă loc acest marș, apar în mass media generală sau în mediul online asociații grupului organizațiilor de tip pro-vita articole care deplâng numărul mare de avorturi^{55,56,57}. Un articol de acest tip a fost publicat în cotidianul național România Liberă în februarie 2011, intitulat „Cum a ajuns România să aibă 22 milioane de avorturi”⁵⁸, lansând puternica metaforă că în 50 de ani ne-am fi avortat ca națiune^{59,60,61}. Opinia reprezentantului

⁵³ Art. 201 din Legea nr. 286/2009 privind Codul penal (M.Of. nr. 510 din 24 iulie 2009).

⁵⁴ Asociația Pro-vita București, 2008. Pro-vita București prezintă la „Marșul Vieții” de la Timișoara [online]. Disponibil la (<http://provitabucuresti.ro/activitati/manifconf/71-marsul-vietii-timisoara-2008>) (accesat 17 iunie 2015).

⁵⁵ ActiveNews, 2015. România are cea mai mare rată a avorturilor din Uniunea Europeană. ActiveNews. [online]. Disponibil la (<http://www.activenews.ro/primapagina/Romania-are-cea-mai-mare-rata-a-avorturilor-din-Uniunea-Europeana-101175>) – accesat 17 iunie 2015.

⁵⁶ Știri pentru viață, 2014. România: Cea mai mare rată a avorturilor și mortalității materne din UE pusă pe seama finanțării americane. Știri pentru viață [online]. Disponibil la (<http://stiripentruviata.ro/romania-cea-mai-mare-rata-avortului-simortalitatii-materne-din-ue-pusa-pe-seama-finantarilor-american/>) – accesat 17 iunie 2015.

⁵⁷ Business Magazin, 2012. Cum vrea să combat Noua Republică scăderea populației și numărul mare de avorturi. Business Magazin [online]. Disponibil la (<http://www.businessmagazin.ro/actualitate/cum-vrea-sa-combata-noua-republica-scaderea-populatiei-si-numarul-mare-de-avorturi-9433817>) – accesat 17 iunie 2015.

⁵⁸ Dan Gheorghe, 2011. Cum a ajuns România să aibă 22 milioane de avorturi. România Liberă [online]. Disponibil la (<http://www.romanialibera.ro/special/reportaje/cum-a-ajuns-romania-sa-aiba-22-milioane-de-avorturi-217321>) – accesat 17 iunie 2015.

⁵⁹ Lumea Crediței, 2000. Interviu cu preotul Nicolae Tănase, șeful Asociației Pro-Vita pentru Născuți și Nenăscuți – Vălenii de Munte. Lumea Crediței [online]. Disponibil la (<http://www.provita-bucuresti.ro/docs/art/varf+de+lance.pdf>) – accesat 17 iunie 2015.

⁶⁰ Credița ortodoxă, 2006. Interviu cu preotul Nicolae Tănase, șeful Asociației Pro-Vita pentru Născuți și Nenăscuți – Vălenii de Munte. Credița ortodoxă [online]. Disponibil la (<http://www.>

Asociației Pro-Vita București este inclusă în articol, reieșind că organizația a agregat datele statistice din articol⁶² și a lansat numărul „22 milioane”, pe care l-ar fi prezentat anterior în Parlamentul României⁶³.

O altă temă cu o susținere largă în rândul grupului organizațiilor pro-vita este consilierea obligatorie a femeilor care doresc să facă avort, pornind de la ideea că femeile care se confruntă cu întrebarea dacă să păstreze sau nu sarcina sunt într-o stare denumită „criză de sarcină” și nu pot lua în mod responsabil o hotărâre fără un anumit tip de consiliere. În anul 2012, o inițiativă legislativă în acest sens vine să unească organizațiile din grupul pro-vita între ele și împreună cu alte organizații, fie că e vorba despre organizații religioase mici de la nivel local sau care fac „consiliere în criza de sarcină”, precum și organizații mari ca World Vision România, CARITAS București sau Asociația Studenților Creștini Ortodocși din România⁶⁴. Este vorba despre Propunerea legislativă privind înființarea, funcționarea și organizarea cabinetelor de consiliere pentru criza de sarcină, a căror principali inițiatori au fost doi parlamentari ai Partidului Liberal Democrat aflat atunci la guvernare, respectiv Marian Dugulescu și Sulfina Barbu⁶⁵. Un aspect inedit pentru o propunere legislativă a fost că în Expunerea de motive care însoțește textul propunerii, pe lângă susținătorii parlamentari, a fost adăugată o listă de organizații neguvernamentale susținătoare, în frunte cu Federația Organizațiilor Ortodoxe Pro-vita din România⁶⁶. În esență, proiectul propunea condiționarea femeilor care doresc să acceseze serviciul medical legal de avort la cerere sau avort terapeutic de parcurgerea unui serviciu de consiliere obligatorie oferită în cadrul unor centre de consiliere speciale⁶⁷. Și de această dată coaliția de organizații neguvernamentale de drepturile

---

cuvantul-ortodox.ro/2011/08/25/parintele-tanase-faramenajamente-despre-avort-si-perspectivale-apocaliptice-ale-neamului-urmeazapieirea/ (accesat 17 iunie 2015).

⁶¹ Pană, M., 2014. Un adevărat masacru: 22.000.000 de avorturi în România (1958-2011)! Cultura Vieții [online]. Disponibil la (<http://www.culturavietii.ro/2014/10/06/un-adevarat-masacru-22-000-000-de-avorturiromania-1958-2011>) – accesat 17 iunie 2015.

⁶² Asociația Pro-Vita București, Prelucrări secundare de date statistice [online]. Disponibil la (<http://provitabucuresti.ro/resurse/statistici-i-studii/statistica/178-statistica-avort-romania>) – accesat 17 iunie 2015.

⁶³ Dan Gheorghe, 2011. Cum a ajuns România să aibă 22 milioane de avorturi. România Liberă [online]. Disponibil la (<http://www.romanalibera.ro/special/reportaje/cum-a-ajuns-romania-sa-aiba-22-milioane-de-avorturi-217321>) – accesat 17 iunie 2015.

⁶⁴ Memoriu, 2012. Consilierea în criza de sarcină, Memoriu pentru susținerea legii depus la Parlament de 39 de către ONG-uri. [online]. Disponibil la (http://vremurivechisinoi.blogspot.ro/2012/06/consilierea-in-criza-de-sarcinamemoriu_22.html) – accesat 17 iunie 2015. A se vedea și Federația Organizațiilor Ortodoxe Pro-vita din România, Fundația Pro Vita Medica (Timișoara), Centrul de Consiliere și Informare pentru Femei cu Sarcină Nedorită „Puls” (Oradea), Asociația Familia și Viața, Roman, Asociația Centrul Iochebed (Alba Iulia), Fundația Clinica Pro-vita (Cluj-Napoca), Asociația Clinica Provita Internațional (București), Alianța Familiilor din România, Centrul Noua Speranță (Deva), Fundația Arsenie Boca (București).

⁶⁵ Pl-x nr. 348/2012. Propunere legislativă privind înființarea, funcționarea și organizarea cabinetelor de consiliere pentru criza de sarcină. [online]. Disponibilă la (http://www.cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?cam=2&idp=12593) – accesat 17 iunie 2015.

⁶⁶ Expunere de motive, 2012 [online]. Disponibil la (<http://www.cdep.ro/proiecte/2012/300/40/8/em425.pdf>) – accesat 17 iunie 2015.

⁶⁷ Pl-x nr. 348/2012 Propunere legislativă privind înființarea, funcționarea și organizarea cabinetelor de consiliere pentru criza de sarcină [online].

omului care se opusese în 2008 și 2009 inițiativelor de restrângere a accesului la avort a reacționat arătând că propusa consiliere ducea la întârzierea accesului la serviciul medical cu cinci sau mai multe zile, presupunea oferirea de informații incorecte din punct de vedere științific și era unidirecționată către păstrarea sarcinii, fiind contrară drepturilor femeilor și conceptului de consiliere⁶⁸. După multe dezbateri publice și demersuri la factorii de decizie, propunerea legislativă a fost respinsă în Parlament.

În anul 2013, se înființează una dintre cele mai tinere organizații de tip pro-vita, Asociația Studenți pentru Viață, care are ca scop „promovarea în mediul studentesc a educației, a valorilor și a respectului pentru viața umană din momentul concepției și până la încetarea ei naturală”⁶⁹. În anii 2014 și 2015, Asociația Studenți pentru Viață a fost organizatorul oficial în București al marșului pentru viață.

Din istoricul înființării, susținerii, agendei și argumentelor folosite de organizațiile din grupul pro-vita trag concluzia că acestea au fost importate în România din SUA, încă de la începutul anilor 1990, constituindu-se în replici ale organizațiilor nord-americane de tip pro-life inițial traduse literal în limba română. Folosesc expresia „traduse literal” datorită faptului că informațiile de pe primele website-urile create și administrate de aceste organizații reprezentau adesea traduceri literale ale informațiilor luate de pe site-uri din SUA (www.strigatulmut.ro, www.avort.info, www.adevaruldespreavort.ro). Ulterior, aceste organizații și-au creat resurse proprii expunând așa-zise „experiențe” românești – fie interviuri cu femei care ar fi făcut avort, fie interpretări de natură teologică și pastorală ale unor preoți ortodocși, fie opinii ale unor medici sau ale altor profesioniști români (www.rupetacerea.ro).

Mișcarea pro-life din SUA a fost încadrată din punct de vedere al ideologiei politice la fundamentalism religios, făcând parte din așa-numita Dreaptă Religioasă care recâștigă influență publică și politică după alegerea la președinție a lui Ronald Reagan⁷⁰. Așadar, prin dezvoltarea grupului organizațiilor de tip pro-vita am asistat în România la un import al fundamentalismului religios nord-american de influență neo-protestantă. Spre deosebire de grupurile neo-protestante din SUA anilor 1970, în România interesul de a susține o mișcare anti-avort nu este la fel de puternic. În primul rând, Biserica Ortodoxă Română nu a putut fi activă în a condamna public avortul⁷¹ și nici nu și-a pierdut influența la nivelul autorităților publice în ariile sale de interes pentru a se justifica o revenire în forță. În al doilea rând, celelalte culte religioase din România sunt minoritare și au o redusă susținere politică. În al treilea rând, românii sunt relativ toleranți în ceea ce privește acceptarea avortului, după cum relevă studiile sociologice recente – în planul politicilor aproximativ 60% dintre români sunt împotriva îngrădirii avortului prin lege, iar 10% nu au o opinie; în plan moral, 19% dintre români au vederi liberale în sensul în care sunt de acord cu întreruperea voluntară a sarcinii

---

⁶⁸ 22 Plus, 2012. Consilierea obligatorie pentru criza de sarcină în conflict cu drepturile femeilor. 22 Plus, Nr. 338 [online]. Disponibil la (<http://issuu.com/ecpi/docs/22-plus/3>) (accesat 17 iunie 2015).

⁶⁹ Statutul Asociației Studenți pentru Viață (art. 7) [online]. Disponibil la (<http://studentipentruviata.ro/wp-content/uploads/2013/12/Statut-Asocia%C8%9BiaStuden%C8%9Bi-pentru-via%C8%9B%C4%83.pdf>) – accesat 17 iunie 2015.

⁷⁰ Dobrei, N.-E., 2012. Fundamentalismul religios. În *Miroiu, M.* (ed.), *Ideologii politice actuale*, Ed. Polirom, Iași, citând pe Marsden, 2006.

⁷¹ Fundația Soros, 2012. Avortul între drept câștigat, respingere morală și practică larg răspândită. [online]. București. Disponibil la (<http://www.fundatia.ro/sites/default/files/Romanii%20sustin%20dreptul%20la%20avortAnaliza%20studiului.pdf>) – accesat 17 iunie 2015.

(avortul) atunci când părinții nu-și doresc copilul, în timp ce 44% sunt de acord doar în anumite situații (de la motive medicale, până la motive economice sau sociale); procentul de conservatori a scăzut de la 56% în 2005, la 52% în 2008 și apoi la 43% în 2011, tendință ce nu arată semne de inversare⁷². În aceste condiții, grupul de organizații de tip pro-vita nu are deocamdată o susținere largă pentru a putea vorbi despre o mișcare ca în cazul organizațiilor pro-life din SUA. Totuși, nu sunt de acord cu Dobrei când afirmă că „a pune eticheta fundamentalismului este în cazul României destul de impropriu”⁷³. Discursul anti-avort promovat de organizațiile de tip pro-vita nu este un tip de discurs marginal, ca discursul în cazul opoziției la pașapoartele biometrice și nu „produce mai degrabă o plasare în derizoriu sau tabloidizare a temei/purtătorului”⁷⁴. În anul 2015, BOR s-a plasat public mult mai vizibil pe tema anti-avort, după tema anti-homosexualitate deja larg abordată; BOR folosește aceste teme pentru a-și asigura revenirea în spațiul public ca forță morală și a câștiga popularitate publică. Astfel, în martie 2015, Patriarhia Română și-a exprimat în mod oficial susținerea pentru marșul anti-avort, printr-un comunicat de presă, îl popularizează prin propriul centrul de presă⁷⁵ și mai multe arhiepiscopii s-au implicat direct, în mod oficial, în organizarea marșului pentru viață la nivel local⁷⁶. Tot în anul 2015, Mitropolitul Clujului, IPS Andrei Andreicuț, a vorbit în cadrul marșului pentru viață desfășurat la Cluj-Napoca, despre „împușinarea nașterilor” din România și a spus că, dacă se dorește redresarea situației, „ar trebui ca fiecare familie tânără să aibă măcar trei copilași”⁷⁷. În martie 2015, pr. prof. univ. dr. Stelian Tofană, din cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, a conferențiat împotriva avortului la Casa de Cultură a Studenților din Cluj-Napoca, în prezența Mitropolitului Clujului⁷⁸.

Și la nivelul religiilor minoritare influența politică este totuși consistentă pe tema avortului – unul dintre cei doi inițiatori ai proiectului de lege privind consilierea obligatorie înainte de avort din 2012 a fost pastor baptist în Timișoara și deputat în Parlamentul României, iar inițiativa legislativă a fost susținută de partidul de guvernământ de la acea vreme, prin șefa Organizației de Femei a PDL. La nivelul societății, tinerii apar ca fiind potențiali susținători ai inițiativelor anti-avort – sondaje recente făcute în rândul tinerilor arată că aceștia au un grad de acceptare mai scăzut față de avort în planul politicilor: 56% dintre tinerii între 19-29 de ani

---

⁷² Ibidem.

⁷³ Dobrei, N.-E., 2012. Fundamentalismul religios. În *Miroiu, M.*, (ed.) *Ideologii politice actuale*, Ed. Polirom, Iași.

⁷⁴ Ibidem.

⁷⁵ Biroul de presă al Patriarhiei Române, 2015. Comunicat de presă ‘Patriarhia Română susține „Marșul pentru viață 2015. Fiecare viață este un dar” [online]. Disponibil la (<http://patriarhia.ro/patriarhia-romana-sustine-marsul-pentru-viata-2015-fiecare-viataeste-un-dar-7943.html>) – accesat 17 iunie 2015.

⁷⁶ De exemplu, Arhiepiscopia Aradului, Arhiepiscopia Iașilor, conform informației disponibile la (<http://www.marsulpentruviata.ro/>) – accesat 17 iunie 2015.

⁷⁷ Ziare.com, 2015. Mitropolitul Clujului: Fiecare familie să aibă trei copilași – unul să fie pentru Biserică și țară. Ziare.com [online]. Disponibil la (<http://www.ziare.com/social/biserica/mitropolitul-clujului-fiecare-familie-sa-aibatrei-copilasi-unul-sa-fie-pentru-biserica-si-tara-1354185>) – accesat 17 iunie 2015.

⁷⁸ Basilica.ro, 2015. Conferință cu tema: „Avortul – ce ne spune Biblia? Basilica.ro [online]. Disponibil la (<http://basilica.ro/conferinta-cu-tema-avortul-ce-ne-spunebiblia--105306.html>) – accesat 17 iunie 2015.

ar fi de acord cu o modificare a legii actuale a avortului în sensul restrângerii drepturilor actuale, dintre aceștia 19% ar fi de acord cu interzicerea totală a avortului prin lege⁷⁹. Nu există date care să ne permită să urmărim dacă această tendință se păstrează cu înaintarea în vârstă, însă sunt relevante datele care arată că dintre tinerii care nu au avut relații sexuale până în acest moment, mai mult de un sfert consideră că avorturile ar trebui să fie total interzise prin lege, în timp ce în rândul celor care au avut relații sexuale, doar 15% încă mai consideră că avortul ar trebui să fie interzis prin lege, în timp ce aproape jumătate consideră că avortul ar trebui să rămână legal, ca în prezent⁸⁰. În orice caz, tinerii reprezintă un grup vizat de organizațiile de tip pro-vita⁸¹.

Prin urmare, putem vorbi în ultimii ani despre mai mult decât o copiere a discursului nord-american centrat pe dreptul la viață care ar trebui recunoscut de la concepție, cât despre o manifestare a fundamentalismului religios autohton. Alegerile europarlamentare din mai 2014 au fost o ocazie pentru organizații din grupul pro-vita și partenerii lor să-și afirme setul de valori și obiective în raport cu Uniunea Europeană, conturându-și profilul fundamentalist religios autohton. Mai multe organizații creștin-ortodoxe, în frunte cu Asociația „Pro-Vita – pentru Născuți și Nenăscuți”- București, au susținut un candidat, în persoana lui Iulian Capsali, pe care îl identifică fiind „candidatul familiei românești”, prin referire la faptul că este tată a nouă copii și platforma sa politică promovează ceea ce organizațiile susținătoare numesc „valorile familiei”. Este vorba despre definiția familiei înțeleasă exclusiv ca fiind întemeiată pe căsătoria dintre un bărbat și o femeie, sprijinirea cuplurilor tinere și a familiilor numeroase. Aceste organizații au semnat la data de 10 mai 2014 un text programatic intitulat „Memorandumul pentru familie”⁸², pe care îl încadrez din punct de vedere ideologic la fundamentalismul religios. Memorandumul afirmă faptul că acțiunile organizațiilor de mai sus vin ca reacție la o criză identitară creată în cadrul Uniunii Europene. Memorandumul se referă mai exact la criza valorilor creștine, creată de așa-zisa atacare a „fundamentelor familiei naturale în contextul larg al de-spiritualizării statelor-națiune componente”⁸³ prin propunerea sau adoptarea unor documente care sunt percepute de ele ca deschizând perspectiva recunoașterii drepturilor familiilor formate din cupluri de același sex (identificată cu Raportul Lunacek⁸⁴), a drepturilor sexuale și reproductive (identificată cu Raportul Estrella⁸⁵) și a

---

⁷⁹ Friedrich Ebert Stiftung, 2014. Tineri în România: griji, aspirații, atitudini și stil de viață [online]. București. Disponibil la (http://www.fes.ro/media/2014_news/RaportFES-Tineri_in_Romania.pdf) – accesat 17 iunie 2015.

⁸⁰ Ibidem.

⁸¹ În 2013, s-a înființat Asociația Studenți pentru Viață care editează o revistă dedicată tinerilor, organizează conferințe în universități și este partener în organizarea pentru studenți a Taberei Naționale „Împreună pentru copii de la Valea Plopului”. A se vedea informații disponibile la (<http://studenti.pentruviata.ro/desprenoi/>) – accesat 17 iunie 2015.

⁸² Memorandumul pentru familie, 2014 [online]. Disponibil la (<http://www.culturavietii.ro/wp-content/uploads/2014/05/Memorandum-pentruFamilie.pdf>) – accesat 17 iunie 2015.

⁸³ Ibidem.

⁸⁴ Raportul Lunacek, 2014 [online]. Disponibil la (<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=//EP//TEXT+REPORT+A7-2014-0009+0+DOC+XML+V0//EN>) – accesat 17 iunie 2015.

⁸⁵ Raportul Estrella, 2013 [online]. Disponibil la (<http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2013/2040%28INI%29>) – accesat 17 iunie 2015.

egalității de gen (identificată cu Raportul Zuber⁸⁶). În realitate, este vorba despre o revoluție culturală pe fondul diminuării influenței religioase, în cadrul căreia mai ales țările Europei Occidentale au devenit mai tolerante față de cuplurile de același sex și au adoptat anumite prevederi legislative la nivel național de recunoaștere juridică a acestor uniuni consensuale⁸⁷; în plus, organizațiile care promovează drepturile sexuale și reproductive au încercat în ultimii ani să obțină modificări legislative în favoarea accesului la avort în cele câteva țări din Uniunea Europeană care mai aveau o legislație restrictivă⁸⁸. Pe fondul acestor noi realități din Statele Membre și în lipsa unor standarde ferme de drepturile omului în domeniu, la nivelul Parlamentului European au fost demarate inițiative cu caracter politic-declarativ de recunoaștere a acestor politici publice și de promovare a lor ca modele de bune practici (rapoartele menționate în paragraful precedent). Uniunea Europeană nu are competențe de a impune statelor membre o definiție a căsătoriei sau a familiei în legislația națională și nu are competențe în domeniul combaterii violenței împotriva femeilor sau a combaterii stereotipurilor de gen, nefiind în sfera propriului mandat (spre deosebire de libera circulație a persoanelor, domeniul muncii etc.). Totuși Parlamentul European poate face recomandări în domeniile menționate mai sus. Parafrazându-l pe Dobrei, această absență a mijloacelor moderne precum standarde de drepturile omului care să afirme clar și explicit dreptul la familie al cuplurilor de același sex sau drepturile sexuale și reproductive și lipsa unei culturi civice extinse a toleranței față de grupurile de persoane care au nevoie de recunoașterea acestor drepturi a dus la apariția unor grupuri cu agendă fundamentalist religioasă la nivelul Uniunii Europene⁸⁹, cât și în România⁹⁰. În acest context, organizațiile semnatare ale memorandumului de mai sus recur la o redefinire identitară prin exacerbarea rolului procreației (pretins inaccesibilă cuplurilor de același sex) în ceea ce ei înțeleg a fi familia naturală în textele sacre – căsătoria religioasă între un bărbat și o femeie⁹¹. Se pune accentul pe sprijinirea de către stat a „familiiilor numeroase” și se merge atât de departe încât se transformă în model de familie viața personală a unui candidat la alegerile Europarlamentare care are nouă copii (Iulian Capsali). Un astfel de model este mult diferit de standardul din societatea românească în care, conform datelor statistice din anul 2010, o femeie naște în medie 1,3 copii⁹².

⁸⁶ Raportul Zuber, 2013. [online]. Disponibil la (<http://www.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2013/2156%28INI%29>) – accesat 17 iunie 2015.

⁸⁷ ILGA-Europe, 2014. Rainbow Map Index [online]. Disponibil la (http://www.ilgaeurope.org/home/publications/rainbow_europe) – accesat 17 iunie 2015.

⁸⁸ E.g., Spania: a se vedea legalizarea avortului la cerere până la 14 săptămâni prin Legea Organică 2/2010 din 3 martie 2010; Portugalia: a se vedea legalizarea avortului la cerere până la 14 săptămâni prin Legea nr. 16/2007 din 10 aprilie 2007; Polonia: a se vedea CEDO, *Tysiac c. Polonia*, nr. 5410/03 EUCHR (2007), *R.R. c. Polonia*, nr. 27617/04 EUCHR (2011), *P. și S. c. Polonia*, nr. 57375/08 EUCHR. (2012); Irlanda: a se vedea *A, B și C c. Irlanda*, nr. 25579/05 EUCHR (2010).

⁸⁹ Dobrei, N.-E., 2012. Fundamentalismul religios. În *Miroiu, M.*, (ed.) *Ideologii politice actuale*, Ed. Polirom.

⁹⁰ *Buhuceanu, F.*, 2014. Traditional values, religion and LGBT rights in Eastern Europe. [online]. București. Disponibil la (<http://accept-romania.ro/wp-content/uploads/2014/10/Traditional-values-religion-and-LGBT-rights-in-EasternEurope-no-bleed-40-pages-website1.pdf>) – accesat 17 iunie 2015.

⁹¹ Memorandumul pentru familie, 2014. [online]. Disponibil la (<http://www.culturavietii.ro/wp-content/uploads/2014/05/Memorandum-pentruFamilie.pdf>) – accesat 17 iunie 2015.

⁹² Institutul Național de Statistică, 2011. Evoluția natalității și fertilității în România [online]. București. Disponibil la (http://www.insse.ro/cms/files/publicatii/Evolutia%20natalitatii%20si%20fertilitatii%20in%20Romania_n.pdf) – accesat 17 iunie 2015.

Prin urmare, misiunea trasată familiilor românești și mai ales femeilor care prestează munca reproductivă este cu atât mai dificilă. În concluzie, ceea ce a început ca fiind un import nord-american s-a adaptat contextului românesc și s-a diversificat. Grupul organizațiilor de tip pro-vita a așezat în centrul agendei sale apărarea vieții umane de la concepție prin recunoașterea juridică a dreptului la viață pentru copilul nenăscut. În timp, acest obiectiv general importat a prins contur în cadrul unei ideologii fundamentalist religioase autohtone formulate ca reacție la anumite tendințe de la nivelul Uniunii Europene, mai degrabă decât din România. Lipsa unor amenințări reale în țară la adresa poziției dominante a religiei ortodoxe și relativa acceptare a avortului la nivelul populației au făcut ca până acum grupul organizațiilor de tip pro-vita să rămână la scară mică în comparație cu mișcarea pro-life din SUA sau din alte state în care au exportat războiul cultural *pro-life vs. pro-choice*.

V. Discursul public despre avort – Analiză de texte

În continuare voi face o analiza de text din perspectiva stigmei în legătură cu avortul care se regăsește în comunicările publice făcute cu ocazia celor cinci marșuri pentru viață și un marș premergător acestora, care au avut loc în ultimii șase ani în România⁹³. Coordonate de grupul organizațiilor de tip pro-vita, în special de Asociația ProVita București și ulterior de Asociația Studenți pentru Viață, aceste marșuri reprezintă momentul care le oferă cea mai multă vizibilitate, ocazie cu care își lansează în spațiul public din România principalele mesaje. Scopul oficial al marșului pentru viață s-a păstrat în linii mari același de la un an la altul, anume afirmarea și apărarea „dreptului la viață din momentul concepției”. Afirmarea dreptului la viață în această formă vine în opoziție cu avortul, ceea ce face ca în mod direct sau indirect autorii mesajelor lansate cu ocazia marșului pentru viață să se pronunțe cu privire la avort și la femeile care recurg la avort. În cele ce urmează voi urmări schema proceselor sociale de producere și reproducere a stigmei descrisă mai sus în comunicările publice făcute în legătură cu marșul pentru viață (comunicate de presă și manifeste anuale – atunci când există) și voi încerca să identific dacă există anumite evoluții ale mesajului de la un an la altul.

---

⁹³ Schema de codare include reguli care privesc atât aspectele vizibile din text (codare evidentă, în engleză, manifest coding), dar și reguli care privesc aspectele care se referă la anumite conotații ale textului (codare latentă, în engleză, latent coding): 1. De câte ori apar în text următoarele cuvinte și expresii și derivatele lor (unele în defavoarea altora): „femeie”, „mamă”, „sarcină”, „embrion”, „fetus/făt”, „prunc”, „copil”, „copil nenăscut”, „sarcină nedorită”, „avort”, „întrerupere de sarcină”, „drept”, „serviciu medical”, „ucide”, „omor/omucidere”, „pruncucidere/ucidere de prunci”, „păcat”, „crimă”?; 2. Este manifestul însoțit de imagini? În ce constau imaginile respective? Ce semnifică? Ce culori sunt folosite? Ce personaje apar? Care sunt emoțiile pe care le exprimă personajele? Apar femei – în ce ipostaze? Apar femei însărcinate – cât de avansată apare sarcina? Apar fete – în ce ipostaze, în ce stadiu al dezvoltării, cât de asemănători cu un copil nou-născut? Apare sânge? Apar anumite simboluri?; 3. Care este direcția mesajului și cât de puternic este mesajul (afirmații pozitive sau negative despre temă, ton ...foarte pesimist, destul de pesimist, relativ neutru, destul de optimist, foarte optimist)?; 4. Cum este descris portretul femeii ideale?; 5. Cum este descrisă sarcina? Este fetusul personificat?; 6. Cum este descris avortul?; 7. Cum sunt descrise femeile care avortează?; 8. Cum sunt descriși cei care le ajută pe femei să avorteze?; 9. Cum este descrisă familia?; 10. Există referiri la argumente religioase/ de etică/ legale? Câte?; 11. Există referiri implicite sau explicite la „națiune”?

Etichetarea

Primul proces social în cadrul mecanismului de producere și reproducere a stigmei, etichetarea, presupune o super-simplificare a ceea ce presupune avortul. Avortul este prezentat prin opoziție față de conceptul de viață înțeleasă de la concepție. Cu cât viața este ridicată la rangul de valoare supremă, cu atât avortul este mai rău, anormal, iar motivele pentru care femeile recurg la avort sunt ne semnificative sau pot fi ușor depășite. Voi urmări mai departe cum sunt plasate etichetele în legătură cu conceptele viață, avort, motive pentru care se recurge la avort în textele analizate.

Viața

Conceptul viață este prezentat în opoziție cu conceptul avort, de aceea este important să înțelegem ce mesaje se transmit prin etichetarea conceptului viață. Cuvântul „viață” apare cel mai des în textele analizate⁹⁴, comparativ cu alte cuvinte cheie pe care le-am urmărit în analiza mea. Din expresiile în care apare cuvântul „viață” reiese că textele vizează începutul vieții și sfârșitul vieții (cu referire la avort). În mod invariabil, textele înțeleg prin începutul vieții ca fiind momentul concepției. De aceea conceptul viață este prezentat în strânsă legătură cu sarcina, prezentată cel mai adesea sub denumirea „copil”, prin cuplul femeie-copil⁹⁵ sau în legătură cu familia, rezultată din nașterea de copii⁹⁶. Mai recent, conceptul viață este prezentat în textele analizate sub conceptul persoană, cu o încărcătură juridică semnificativă în virtutea drepturilor fundamentale ale omului atașate statutului de persoană⁹⁷, în ciuda faptului că în legislația internațională de drepturile omului statutul de persoană este atribuit la naștere, nu la concepție⁹⁸. Textele analizate prezintă viața umană ca reprezentând o valoare supremă ce trebuie apărată, avansând speculația de natură juridică conform căreia ar exista un drept inalienabil la viață de la concepție. Prin expresia „viața este un dar”, reiterată în mai mulți ani^{99,100}, prin alăturarea „viață-femeie-copil”¹⁰¹ și prin mesajul „o cultură a adopției [...] va

---

⁹⁴ De opt ori în anul 2010, de douăzeci și patru de ori în anul 2011, de cincisprezece ori în anul 2012, de treisprezece ori în anul 2013, de zece ori în anul 2014 și de treisprezece ori în anul 2015.

⁹⁵ Marșul pentru viață 2013. Comunicat ‘Marșul pentru viață 2013’ și Manifestul “Marșului pentru Viață”: Iubește-i pe amândoi! [online]. Disponibil la (<http://peniel.ro/marsul-pentru-viata-2013/>) și (<http://www.frontpress.ro/2013/03/manifestul-marsului-pentru-viata-iubeste-i-peamandoi.html>) – accesat 17 iunie 2015.

⁹⁶ Marșul pentru viață, 2012. Manifest pentru viață și Comunicat de presă: Orașele României sărbătorească viața! [online]. Disponibil la (<http://www.ziaristionline.ro/2012/03/18/manifest-si-mars-pentru-viata-sambata-24-martie-in-cele-mai-importante-20-de-orase-ale-romaniei/>) – accesat 17 iunie 2015.

⁹⁷ Marșul pentru viață, 2015. Manifest și Comunicat de presă, ‘Marșul pentru viață 2015 – Fiecare viață este un dar – 21 martie 2015, România și Republica Moldova’ [online]. Disponibil la (<http://www.marsulpentruviata.ro/marsul-pentru-viata-2015-fiecare-viata-este-un-dar-21-martie-2015-romania-si-republica-moldova/>) – accesat 17 iunie 2015.

⁹⁸ *Zampas, C. & Gher, J. M.*, 2008. Abortion as a Human Right – International and Regional Standards. *Human Rights Law Review*, Volum 8 (2), p. 249-294.

⁹⁹ Marșul pentru viață, 2010. Comunicat de presă, ‘Provita organizează “Marșul tăcerii”. Alege Viața! Spune NU avortului!’ [online]. Disponibil la (<http://www.apologeticum.ro/2010/05/provita-organizeaza-marsul-tacerii-alege-viatanu-avortului/>) și (<http://www.provita.ro/detalii-eveniment-intern.php?id=2>) – accesat 17 iunie 2015.

conduce la o cultură a vieții¹⁰², autorii textelor încearcă să coopteze publicul țintă pentru apărarea vieții. Se desprinde ideea că a da viață sau a menține viața vine de la cineva – este alegerea femeii-mamă sau este chiar alegerea publicului căruia i se adresează textul:

„Sufletul unui copil depinde de alegerea ta. ALEGE VIAȚA! Copiii nenăscuți nu pot striga și nici nu pot răspunde dacă-și doresc sau nu viața. Suntem acolo pentru cei care nu pot face nimic pentru a se apăra.”¹⁰³

De exemplu, cu ocazia marșului din primul an, îndemnul „alege viața!”, singura propoziție scrisă cu litere mari din text, precum și contextul în care era plasată, așeza o povară grea și urgentă pe umerii publicului țintă căruia i se atribuia rolul de apărător al unui personaj lipsit de apărare – copilul nenăscut –, de răspunsul publicului depinzând însăși viața personajului respectiv¹⁰⁴. Acest mesaj de mobilizare scade în intensitate cu fiecare an în parte. În anul următor, participanții la marș au fost chemați să afirme ideea de „viață ca valoare supremă, cerând protejarea ei în toate stadiile”, iar manifestul era văzut ca un dialog cu partidele politice și cu factorii de decizie, fiind creată o listă de solicitări de protecție a vieții și a familiei, principalele valori ale societății, în opinia autorilor textului¹⁰⁵. În al patrulea an, se arată cum comportamentul femeilor afectează dreptul la viață, motiv pentru care ele au nevoie de ajutorul publicului țintă pentru a lua o decizie de protejare a vieții¹⁰⁶. În al cincilea an, se face apel către public să fie mai înțelegător față de cei implicați în procesul de adopție și mai interesat să adopte copii, ceea ce ar face ca mai multe femei să păstreze sarcinile și să-și dea copiii spre adopție în loc să aleagă avortul¹⁰⁷. În anul 2015, mesajele se reduc la sloganuri: „fiecare viață este unică și este un dar de neprețuit”, „existența, unicitatea, demnitatea și valoarea fiecărui om începând din momentul concepției”¹⁰⁸.

---

¹⁰⁰ Marșul pentru viață, 2015. Manifest și Comunicat de presă, „Marșul pentru viață 2015 – Fiecare viață este un dar – 21 martie 2015, România și Republica Moldova” [online].

¹⁰¹ Marșul pentru viață 2013. Comunicat ‘Marșul pentru viață 2013’ și Manifestul “Marșului pentru Viață”: Iubește-i pe amândoi! [online].

¹⁰² Marșul pentru viață 2014. Comunicat de presă „Marșul pentru viață 2014”: „Adopția, o alegere nobilă”. [online]. Disponibil la (<http://www.marsulpentruviata.ro/comunicat-depresa-marsul-pentru-viata-2014-adoptia-o-alegere-nobila/>) – accesat 17 iunie 2015.

¹⁰³ Marșul pentru viață, 2010. Comunicat de presă, ‘Provita organizează „Marșul tăcerii”. Alege Viața! Spune NU avortului!’ [online].

¹⁰⁴ Ibidem.

¹⁰⁵ Marșul pentru viață 2011. Comunicat de presă, ‘Spune DA vieții, la „Marșul pentru Viață”!’ și Manifestul “Marșului pentru viață” – Spune “DA” vieții!. [online]. Disponibil la (<http://provita.bucuresti.ro/activitati/manif-conf/277-marsul-pentru-viata-2011>) și (<http://www.ziaristionline.ro/2012/03/18/manifest-si-mars-pentru-viata-sambata-24-martie-in-cele-mai-importante-20-de-orase-ale-romaniei/>) – accesat 17 iunie 2015.

¹⁰⁶ Marșul pentru viață 2013. Comunicat ‘Marșul pentru viață 2013’ și Manifestul “Marșului pentru Viață”: Iubește-i pe amândoi! [online].

¹⁰⁷ Marșul pentru viață 2014. Comunicat de presă ‘Marșul pentru viață 2014: „Adopția, o alegere nobilă”. [online].

¹⁰⁸ Marșul pentru viață, 2015. Manifest și Comunicat de presă, ‘Marșul pentru viață 2015 Fiecare viață este un dar – 21 martie 2015, România și Republica Moldova’ [online].

Avortul

Avortul este descris ca luarea unei vieți, pentru că în înțelegerea autorilor textelor analizate viața începe din momentul concepției. Într-un singur an, comunicarea oficială privind marșul pentru viață nu a conținut cuvântul „avort”, focusul fiind pe adopție¹⁰⁹, în rest cuvântul „avort” apare în mod constant¹¹⁰. În primii trei ani, avortul este descris în mod explicit ca reprezentând luarea unei vieți, în timp ce în ultimii trei ani avortul este calificat astfel doar indirect. Vom reda în cele ce urmează ambele abordări. Cuvântul „avort” este folosit în primii trei ani intersanjabil cu „ucide”¹¹¹, „genocid”^{112,113}, „cultura morții”, „practici anti-viață”¹¹⁴. Cel mai puternic ideea de ucidere prin avort este exprimată când textele se referă la numărul de avorturi efectuate în România ca fiind „viața curmată a milioane de copii în România” (în 55 de ani s-au înregistrat „22 de milioane de victime”¹¹⁵, „aproximativ 8 milioane de copii, doar conform statisticilor oficiale, au căzut victime avorturilor din 1990”¹¹⁶). Numărul de 22 de milioane este simbolic pentru că este echivalent cu numărul populației României la recensământul din anul 2001, sugerând ideea că în 55 de ani ne-am avortat ca națiune. Astfel, imaginea celor 22 de milioane de avorturi are o încărcătură naționalistă. O altă formulare foarte dură în legătură cu avortul este redată în primul an de marș prin citatul din Maica Tereza de Calcutta care compară avortul cu războiul: „Dacă vom accepta că o mamă își poate ucide propriul copil, cum vom putea spune oamenilor să nu seucidă între ei?”¹¹⁷. În ultimii trei ani tonul devine mai puțin dur. Cuvântul „avort” fie nu mai apare deloc în manifestul sau comunicatul de presă privind marșul pentru viață¹¹⁸, fie apare în foarte puține rânduri¹¹⁹. În plus, avortul nu mai este descris explicit, ci doar implicit ca luarea unei vieți. Astfel, în al patrulea an, autorii păstrează ideea că „dreptul la viață al tuturor persoanelor” începe „din momentul concepției” și autorii continuă să vehiculeze cifra de 8 milioane de copii, ca

¹⁰⁹ Marșul pentru viață 2014. Comunicat de presă ‘Marșul pentru viață 2014: „Adopția, o alegere nobilă” [online].

¹¹⁰ De patru ori în anul 2010, de două ori în anul 2011, de șapte ori în anul 2012, de trei ori în anul 2013, de opt ori în anul 2015.

¹¹¹ Marșul pentru viață, 2010. Comunicat de presă, ‘Provita organizează “Marșul tăcerii”. Alege Viața! Spune NU avortului!’ [online].

¹¹² Marșul pentru viață 2011. Comunicat de presă, ‘Spune DA vieții, la „Marșul pentru Viață”!’ și Manifestul “Marșului pentru viață” – Spune “DA” vieții! [online].

¹¹³ Marșul pentru viață, 2012. Manifest pentru viață și Comunicat de presă: Orașele României sărbătorească viața! [online].

¹¹⁴ Marșul pentru viață 2011. Comunicat de presă, ‘Spune DA vieții, la „Marșul pentru Viață”!’ și Manifestul „Marșului pentru viață” – Spune “DA” vieții! [online].

¹¹⁵ Marșul pentru viață, 2012. Manifest pentru viață și Comunicat de presă: Orașele României sărbătorească viața! [online].

¹¹⁶ Ibidem

¹¹⁷ Marșul pentru viață, 2010. Comunicat de presă, ‘Provita organizează “Marșul tăcerii”. Alege Viața! Spune NU avortului!’ [online].

¹¹⁸ Marșul pentru viață 2014. Comunicat de presă ‘Marșul pentru viață 2014: „Adopția, o alegere nobilă”’. [online].

¹¹⁹ Marșul pentru viață 2013. Comunicat ‘Marșul pentru viață 2013’ și Manifestul “Marșului pentru Viață”: Iubește-i pe amândoi! [online].

„victime ale avorturilor din 1990”¹²⁰. În al șaselea an, se pot trage concluzii despre o calificare implicită a avortului din punct de vedere etic reprezentând luarea unei vieți prin compararea paragrafului privind avortul din comunicatul de presă cu unicul paragraf din manifest: cele două apar scrise în oglindă – „22.000.000 de avorturi” raportat la „22.000.000 de copii din România ... nu au avut șansa să aibă o zi de naștere”¹²¹. Această schimbare a abordării ar putea fi pusă pe seama încercării autorilor de a părea mai puțin extremiști prin limbaj – imaginea echivalării avortului cu luarea unei vieți fiind doar sugerată.

Motivele pentru care se recurge la avort

În textele analizate, motivele pentru care femeile ar recurge la avort sunt ne semnificative, raportat la cât de grav este comportamentul de a recurge la avort. Fie nu se explorează aceste motive¹²², fie sunt descrise superficial, ca fiind „probleme”, dar sunt desconsiderate și minimalizate ca importanță prin exprimarea „Problemele sunt multe dar nu avortul este soluția.”¹²³ Textele din primii trei ani nu dau nicio soluție concretă, doar se referă la „sprijinul nostru”, al societății, în timp ce în următorii trei ani asistăm la o super-simplificare. În primul rând, super-simplificarea vine din aplicarea etichetei „criză de sarcină” pentru a descrie starea în care se află toate femeile care au o sarcină nedorită, adică faptul că își pun problema dacă să păstreze sau nu sarcina. Eticheta se aplică automat tuturor femeilor care au o sarcină nedorită. În al doilea rând, super-simplificarea vine din felul în care arată lista de potențiale cauze care stau la baza stării de criză de sarcină: „povara financiară a maternității”, faptul că adopția este foarte rău privită în România și nu este posibilă din timpul sarcinii¹²⁴, faptul că femeile nu sunt încurajate de familie sau de societate să păstreze sarcina sau faptul că societatea discriminează împotriva „persoanelor cu Sindrom Down” chiar înainte de naștere¹²⁵. Autorii textelor afirmă în mod simplist că orice femeie va alege să păstreze sarcina în defavoarea avortului dacă s-ar aboli întreaga legislație care permite avortul^{126,127}, s-ar crea condiții financiare și de susținere a femeilor însărcinate¹²⁸, s-ar permite prin lege adopția pe perioada

---

¹²⁰ Marșul pentru viață 2013. Comunicat ‘Marșul pentru viață 2013’ și Manifestul “Marșului pentru Viață”: Iubește-te pe amândoi! [online].

¹²¹ Marșul pentru viață, 2015. Manifest și Comunicat de presă, ‘Marșul pentru viață 2015 – Fiecare viață este un dar – 21 martie 2015, România și Republica Moldova’ [online].

¹²² Marșul pentru viață 2011. Comunicat de presă, ‘Spune DA vieții, la „Marșul pentru Viață!”’ și Manifestul “Marșului pentru viață” – Spune “DA” vieții! [online].

¹²³ Marșul pentru viață, 2010. Comunicat de presă, ‘Provita organizează “Marșul tpcerii”. Alege Viața! Spune NU avortului!’ [online].

¹²⁴ Marșul pentru viață 2013. Comunicat ‘Marșul pentru viață 2013’ și Manifestul “Marșului pentru Viață”: Iubește-te pe amândoi! [online].

¹²⁵ Marșul pentru viață, 2015. Manifest și Comunicat de presă, ‘Marșul pentru viață 2015 Fiecare viață este un dar – 21 martie 2015, România și Republica Moldova’ [online].

¹²⁶ Marșul pentru viață 2011. Comunicat de presă, ‘Spune DA vieții, la „Marșul pentru Viață!”’ și Manifestul “Marșului pentru viață” – Spune “DA” vieții! [online].

¹²⁷ Marșul pentru viață, 2012. Manifest pentru viață și Comunicat de presă: Orașele României sărbătorească viața! [online].

¹²⁸ Marșul pentru viață 2013. Comunicat ‘Marșul pentru viață 2013’ și Manifestul „Marșului pentru Viață”: Iubește-te pe amândoi! [online].

sarcinii¹²⁹ sau s-ar prețui mai mult fiecare persoană, indiferent de discriminare, de exemplu persoanele cu Sindrom Down¹³⁰.

Stereotipuri

Al doilea proces social în cadrul mecanismului de producere și reproducere a stigmei, presupune apelarea la stereotipuri pentru a descrie femeile care recurg la avort în tușe negative precum promiscuitate, indiferență, egoism, lipsă de compasiune pentru viața umană. Femeile care recurg la avort sunt prezentate prin opoziție față de idealul feminin reprezentat de femeia-mamă și prin opoziție față de familie. O altă modalitate de caracterizare negativă a femeilor care recurg la avort constă în atribuirea de personalitate fătului/sarcinii prin retorică și transformarea sa în subiect de drepturi și interese.

Portretul femeii ideale este puțin descris în textele analizate, dar imaginea de bază este femeia-mamă, care stă alături de copilul ei și înfruntă problemele care apar în viață, inclusiv ideea de a recurge la avort¹³¹; nevoile femeilor sau consecințele asupra femeilor se manifestă și asupra familiei¹³². Această imagine a femeii legată în mod necesar de copil, maternitate sau familie este conturată în text prin folosirea cuvântului „mamă” pentru a desemna femeile¹³³, prin însoțirea cuvântului „femeie”/„mamă” cu cuvântul „copil”^{134,135}, „familie”^{136,137}, „sarcină”¹³⁸, precum și în mod vizual prin fotografia care însoțește textul. Fotografia este identică doi ani la rând, în 2012 și 2013: o femeie însărcinată într-o lună avansată care își arată abdomenul foarte proeminent în fața căruia sprijină o fotografie a fătului obținută în urma unei ultrasonografii, iar pe deget poartă un inel de logodnă.

Femeia ideală se jertfește pentru națiune. În comunicările despre marșul pentru viață din anii 2011 și 2012, ideea de națiune a fost prezentă mai pregnant și odată cu ea ideea femeilor care se jertfesc pentru viitorul națiunii. În primul rând, titlul marșului din anul 2012 cuprinde cuvântul național, fiind vorba despre un „marș național pentru respectarea vieții” – 20 de orașe ale României au participat la marș. În al doilea rând, textul pune în discuție mai multe probleme cu care s-ar confrunta țara noastră, pe care le leagă direct de rata mare a avorturilor

¹²⁹ Marșul pentru viață 2014. Comunicat de presă ‘Marșul pentru viață 2014: „Adopția, o alegere nobilă” [online].

¹³⁰ Marșul pentru viață, 2015. Manifest și Comunicat de presă, ‘Marșul pentru viață 2015 Fiecare viață este un dar – 21 martie 2015, România și Republica Moldova’ [online].

¹³¹ Marșul pentru viață, 2010. Comunicat de presă, ‘Provita organizează “Marșul tăcerii”. Alege Viața! Spune NU avortului!’ [online].

¹³² Marșul pentru viață, 2012. Manifest pentru viață și Comunicat de presă: Orașele României sărbătorească viața! [online].

¹³³ Marșul pentru viață 2014. Comunicat de presă ‘Marșul pentru viață 2014: „Adopția, o alegere nobilă” [online].

¹³⁴ Marșul pentru viață, 2010. Comunicat de presă, ‘Provita organizează “Marșul tăcerii”. Alege Viața! Spune NU avortului!’ [online].

¹³⁵ Marșul pentru viață 2013. Comunicat ‘Marșul pentru viață 2013’ și Manifestul “Marșului pentru Viață”: Iubește-i pe amândoi! [online].

¹³⁶ Marșul pentru viață, 2012. Manifest pentru viață și Comunicat de presă: Orașele României sărbătorească viața! [online].

¹³⁷ Marșul pentru viață 2013. Comunicat ‘Marșul pentru viață 2013’ și Manifestul “Marșului pentru Viață”: Iubește-i pe amândoi! [online].

¹³⁸ Ibidem.

(denumită „criză morală” care reprezintă „adevăratul pericol la adresa societății”): criza economică, criza politică, criza demografică, dezechilibrul economico-social, degradarea accentuată a importanței familiei în viața socială, pierderea a patru milioane de locuitori în ultimii douăzeci de ani, îmbătrânirea populației, afectarea pieței forței de muncă, bugetelor de pensii și de asigurări de sănătate sau chiar a „puterii creative a neamului nostru”, recurgerea la imigrație pentru menținerea populației. În acest context, femeile sunt văzute implicit ca fiind cele care trebuie să rezolve aceste probleme prin nașterea de copii – creșterea natalității¹³⁹.

În al patrulea an, în locul femeii-mame apare în prim plan familia ca „temelie a unei societăți prospere”; familia presupune în mod necesar copii. Având în vedere această înțelegere limitată a definiției familiei, avortul este principala amenințare a familiei, numărul mare de avorturi ducând la „o degradare accentuată a importanței familiei în viața socială”¹⁴⁰. Prin opoziție la familie și la idealul feminin, femeile care recurg la avort sunt caracterizate negativ, însă tonul a evoluat în timp. În primii doi ani afirmațiile despre temă erau negative, cuvintele folosite aveau o încărcătură puternic negativă și tonul era pesimist: femeile care recurgeau la avort erau considerate implicit ca fiind ucigașe^{141,142}. În următorii doi ani, focusul nu mai este avortul, ci sprijinirea femeilor și a copiilor, iar afirmațiile despre temă sunt pozitive: femeile care recurg la avort sunt considerate ca fiind lipsite de susținere¹⁴³, victime ale violenței deoarece sunt constrânse de împrejurări să apeleze la avort¹⁴⁴. În ultimii doi ani, focusul continuă să fie altul decât avortul – adopția, respectiv persoanele cu Sindrom Down – iar tonul este optimist; în acest context, femeile care recurg la avort sunt reduse la statutul de vehiculul prin care copilul vine pe lume și apoi este dat spre adopție¹⁴⁵ sau este susținut de societate¹⁴⁶.

Textele analizate personifică fătusul/sarcina cu scopul de a o transforma în subiect de drepturi și interese. Acest proces se produce la nivel retoric prin cuvintele folosite pentru a desemna sarcina, precum și prin spectrul de argumente preferat pentru a desemna raportul dintre femeia care recurge la avort și sarcina ei. La nivelul expresiilor folosite pentru a desemna sarcina, în locul cuvântului „sarcină” este adesea preferat cuvântul „copil” – în primii trei ani folosindu-se expresia „copil nenăscut”, iar în ultimii trei ani folosindu-se „copil”, în mod nediferențiat, atât pentru perioada dinainte cât și după naștere. Schimbarea de la „copil nenăscut” la „copil” și chiar „persoană”, inclusiv imaginea „persoana pe care o

---

¹³⁹ Marșul pentru viață, 2012. Manifest pentru viață și Comunicat de presă: Orașele României sărbătorească viața! [online].

¹⁴⁰ Marșul pentru viață 2013. Comunicat ‘Marșul pentru viață 2013’ și Manifestul “Marșului pentru Viață”: Iubește-i pe amândoi! [online].

¹⁴¹ Marșul pentru viață, 2010. Comunicat de presă, ‘Provita organizează „Marșul tăcerii”. Alege Viața! Spune NU avortului!’ [online].

¹⁴² Marșul pentru viață 2011. Comunicat de presă, ‘Spune DA vieții, la „Marșul pentru Viață”!’ și Manifestul “Marșului pentru viață” – Spune “DA” vieții! [online].

¹⁴³ Marșul pentru viață, 2012. Manifest pentru viață și Comunicat de presă: Orașele României sărbătorească viața! [online].

¹⁴⁴ Marșul pentru viață 2013. Comunicat ‘Marșul pentru viață 2013’ și Manifestul „Marșului pentru Viață”: Iubește-i pe amândoi! [online].

¹⁴⁵ Marșul pentru viață 2014. Comunicat de presă ‘Marșul pentru viață 2014: „Adopția, o alegere nobilă” [online].

¹⁴⁶ Marșul pentru viață, 2015. Manifest și Comunicat de presă, ‘Marșul pentru viață 2015 Fiecare viață este un dar – 21 martie 2015, România și Republica Moldova’ [online].

poartă în pânțele”¹⁴⁷, simplifică exprimarea în contextul românesc în care nu suntem obișnuiți cu noțiunea de „nenăscut” și pretinde o încărcătură din punct de vedere legal, al drepturilor fundamentale ale omului.

La nivelul argumentelor folosite în textele analizate, autorii textelor folosesc argumente juridice, etic-civice, demografice și religioase pentru a contribui la construcția ideologică a fătusului ca persoană, adică la întruparea sarcinii separat de femeile însărcinate. Argumentele etice fac apel la principiul apărării celor slabi și la principiul să nu ucizi, avansând ideea că viața începe la concepție și avem de a face cu o persoană de la concepție^{148,149,150}. Argumentele juridice invocă dreptul la viață care se aplică persoanelor ca fiind aplicabil „copilului” de la concepție; acest argument, deși nu are susținere în lege, este avansat în mod special în ultimii trei ani¹⁵¹; pe această linie de argumentare, în care drepturile ar fi aplicabile de la concepție, s-a introdus în comunicarea din anul 2015 argumentul că discriminarea persoanelor cu Sindrom Down se face tot de la concepție în cazurile în care femeile recurg la avort atunci când află că au o sarcină cu risc de Sindrom Down¹⁵².

Argumentele demografice și statistice au fost folosite în mod special cu ocazia marșului pentru viață din anul 2012, iar datele respective au fost preluate până în prezent în comunicările privind marșurile pentru viață. Este vorba despre folosirea numărului 22 de milioane de avorturi înregistrate ca fiind efectuate din anul 1955 până astăzi, indiferent dacă este vorba despre avorturi spontane sau avorturi provocate pe motive medicale sau la cerere. Numărul 22 de milioane contribuie la personificarea sarcinilor în momentul în care în loc de „22 de milioane de avorturi” se folosește expresia „22 de milioane de victime” sau „22 de milioane de copii”. În plus numărul 22 de milioane este identic cu numărul populației României la ultimul recensământ (2001) raportat la momentul în care a fost folosit în spațiul public de către autorii textului. Prin urmare, folosirea acestui număr trimite cu gândul la populația țării.

Argumentele religioase sunt prezente doar în primii trei ani, prin referirea la un citat din Maica Tereza de Calcutta în care se compară avortul cu războiul¹⁵³, prin invocarea semnificației sărbătorii Buna Vestire și invocarea „moralei creștine”¹⁵⁴.

---

¹⁴⁷ Ibidem.

¹⁴⁸ Marșul pentru viață, 2010. Comunicat de presă, ‘Provita organizează “Marșul tăcerii”. Alege Viața! Spune NU avortului!’ [online].

¹⁴⁹ Marșul pentru viață 2011. Comunicat de presă, ‘Spune DA vieții, la “Marșul pentru Viață”!’ și Manifestul “Marșului pentru viață” – Spune “DA” vieții! [online].

¹⁵⁰ Marșul pentru viață 2013. Comunicat ‘Marșul pentru viață 2013’ și Manifestul “Marșului pentru Viață”: Iubește-i pe amândoi! [online].

¹⁵¹ Ibidem. Marșul pentru viață, 2015. Manifest și Comunicat de presă, ‘Marșul pentru viață 2015 Fiecare viață este un dar – 21 martie 2015, România și Republica Moldova’ [online].

¹⁵² Ibidem.

¹⁵³ Marșul pentru viață, 2010. Comunicat de presă, ‘Provita organizează „Marșul tăcerii”. Alege Viața! Spune NU avortului!’ [online].

¹⁵⁴ Marșul pentru viață 2011. Comunicat de presă, ‘Spune DA vieții, la „Marșul pentru Viață”!’ și Manifestul “Marșului pentru viață” – Spune “DA” vieții! [online]. Marșul pentru viață, 2012. Manifest pentru viață și Comunicat de presă: Orașele României sărbătoresc viața! [online].

Separarea femeilor

Al treilea proces social în cadrul mecanismului de producere și reproducere a stigmei presupune separarea femeilor care recurg la avort de celelalte femei care reprezintă norma, prin prezentarea situației speciale în care se află primele – fie că sunt supuse unor riscuri privind avortul, fie că se află într-o situație economică, financiară sau socială mai dificilă.

În primul rând, în textele analizate, femeile care recurg la avort sunt prezentate ca victime. Pe de o parte statutul de victimă vine din așa-zisele „consecințe fizice, mentale și sufletești” ale avorturilor¹⁵⁵: se afirmă că prin avort femeile respective rămân cu „urme atât fizice cât și psihice”¹⁵⁶, suferă de cancere, infertilitate, alte afecțiuni fizice¹⁵⁷. Pe de altă parte, lăsarea lor de familie și societate să recurgă la avort reprezintă o „adevărată formă de violență”¹⁵⁸, un abandon¹⁵⁹, sunt „înjosite, tratate cu dispreț, fără milă”¹⁶⁰. Autorii textelor explică motivul pentru care responsabilitatea privind avortul este transferată de la cele care recurg la avort la cei din jur. Astfel, în primii patru ani, acest transfer se explică prin faptul că femeile ar fi prin natura lor predispuse spre maternitate și numai pentru că sunt constrânse de împrejurări apelează la avort¹⁶¹. În ultimii doi ani, autorii explică transferul prin faptul că femeile care recurg la avort ar fi ființe incapabile să își asume responsabilitatea pentru copiii lor și nici nu se așteaptă din partea lor să-și asume vreo responsabilitate, odată ce au născut copiii respectivi¹⁶². În al doilea rând, femeile care recurg la avort sunt prezentate ca fiind persoane care se află într-o situație economică, financiară sau socială mai dificilă decât celelalte femei, motiv pentru care au nevoie de sprijinul nostru și al statului¹⁶³. Dacă în primii patru ani, această situație grea avea la bază anumite cauze identificate în text, chiar dacă la modul foarte

¹⁵⁵ Marșul pentru viață 2013. Comunicat ‘Marșul pentru viață 2013’ și Manifestul “Marșului pentru Viață”: Iubește-i pe amândoi! [online].

¹⁵⁶ Marșul pentru viață, 2010. Comunicat de presă, ‘Provita organizează “Marșul tăcerii”. Alege Viața! Spune NU avortului!’ [online].

¹⁵⁷ Marșul pentru viață, 2012. Manifest pentru viață și Comunicat de presă: Orașele României sărbătorească viața! [online].

¹⁵⁸ Marșul pentru viață 2013. Comunicat ‘Marșul pentru viață 2013’ și Manifestul “Marșului pentru Viață”: Iubește-i pe amândoi! [online].

¹⁵⁹ Marșul pentru viață 2014. Comunicat de presă ‘Marșul pentru viață 2014: „Adopția, o alegere nobilă” [online].

¹⁶⁰ Marșul pentru viață, 2010. Comunicat de presă, ‘Provita organizează “Marșul tăcerii”. Alege Viața! Spune NU avortului!’ [online].

¹⁶¹ Ibidem. Marșul pentru viață 2011. Comunicat de presă, ‘Spune DA vieții, la „Marșul pentru Viață”!’ și Manifestul “Marșului pentru viață” – Spune “DA” vieții! [online]. Marșul pentru viață, 2012. Manifest pentru viață și Comunicat de presă: Orașele României sărbătorească viața! [online]. Marșul pentru viață 2013. Comunicat ‘Marșul pentru viață 2013’ și Manifestul “Marșului pentru Viață”: Iubește-i pe amândoi! [online].

¹⁶² Marșul pentru viață 2014. Comunicat de presă ‘Marșul pentru viață 2014: „Adopția, o alegere nobilă” [online]. Marșul pentru viață, 2015. Manifest și Comunicat de presă, ‘Marșul pentru viață 2015 Fiecare viață este un dar – 21 martie 2015, România și Republica Moldova’ [online].

¹⁶³ Marșul pentru viață, 2010. Comunicat de presă, ‘Provita organizează „Marșul tăcerii”. Alege Viața! Spune NU avortului!’ [online]. Marșul pentru viață 2011. Comunicat de presă, ‘Spune DA vieții, la „Marșul pentru Viață”!’ și Manifestul “Marșului pentru viață” – Spune “DA” vieții! [online]. Marșul pentru viață, 2012. Manifest pentru viață și Comunicat de presă: Orașele României sărbătorească viața! [online]. Marșul pentru viață 2013. Comunicat ‘Marșul pentru viață 2013’ și Manifestul „Marșului pentru Viață”: Iubește-i pe amândoi! [online].

general, în ultimii doi ani, însăși faptul că femeia își pune problema de a întrerupe sarcina reprezintă o situație dificilă în sine, denumită „criză de sarcină”, față de care societatea are obligația morală să intervină și să susțină femeile însărcinate pentru a păstra sarcina¹⁶⁴.

Pierderea statutului și discriminarea

Al patrulea proces social în cadrul mecanismului de producere și reproducere a stigmei presupune că persoanele etichetate experimentează pierderea statutului sau discriminare care conduc la inegalități. Pierderea statutului în cazul femeilor care recurg la avort este un aspect care se desprinde din textele analizate. În anii în care textele analizate echivalează avortul în mod explicit cu luarea unei vieți, femeile care recurg la avort sunt prezentate ca trecând printr-o „profundă criză morală” ceea ce le așează la marginea societății¹⁶⁵. Această „criză morală” provine din faptul că femeile care recurg la avort sunt considerate de autori că iau viața unei ființe care nu se poate apăra singură¹⁶⁶. Criza morală ia și forma de „degradare a importanței familiei în viața socială” deoarece avortul amenință familia care presupune nașterea de copii¹⁶⁷. Ideea este reluată cu ocazia ultimului marș pentru viață în care persoanele care permit avortarea sarcinilor cu risc de Sindrom Down își pierd umanitatea și caracterul de societăți „civilizate”; se încearcă astfel introducerea ideii că avortarea sarcinilor cu risc de Sindrom Down este o discriminare pe criteriul „stare de sănătate” sau „stare de dezvoltare”¹⁶⁸.

În ultimii trei ani, în textele aferente marșului pentru viață, pierderea statutului s-a legat de statutul de persoană cu discernământ care are anumite responsabilități și are dreptul de a-și asuma anumite decizii. Astfel, femeile care doresc să recurgă la avort sunt prezentate ca ființe incapabile să își asume responsabilitatea pentru copiii lor și nici nu se așteaptă din partea lor să-și asume vreo responsabilitate, odată ce au născut copiii respectivi. Nu ele, ci societatea este responsabilă pentru abandonul copiilor lor și chiar al lor (pentru că ele au ajuns în situația de a-și abandona copiii). La fel, nu ele, ci familia lor este responsabilă pentru creșterea copiilor lor, iar decizia de a da copilul spre adopție, nu este exercitată de femei, ci de „părinții naturali”¹⁶⁹.

Discriminarea femeilor care recurg la avort este de asemenea prezentă în textele analizate. În primii ani în care s-a organizat marșul pentru viață, una dintre solicitările principale adresate autorităților de către organizatori era chiar interzicerea prin lege a avortului¹⁷⁰, ceea

---

¹⁶⁴ Marșul pentru viață 2014. Comunicat de presă ‘Marșul pentru viață 2014: „Adopția, o alegere nobilă” [online]. Marșul pentru viață, 2015. Manifest și Comunicat de presă, ‘Marșul pentru viață 2015 Fiecare viață este un dar – 21 martie 2015, România și Republica Moldova’ [online].

¹⁶⁵ Marșul pentru viață, 2012. Manifest pentru viață și Comunicat de presă: Orașele României sărbătorească viața! [online].

¹⁶⁶ Marșul pentru viață, 2010. Comunicat de presă, ‘Provita organizează “Marșul tăcerii”. Alege Viața! Spune NU avortului!’ [online].

¹⁶⁷ Marșul pentru viață, 2012. Manifest pentru viață și Comunicat de presă: Orașele României sărbătorească viața! [online].

¹⁶⁸ Marșul pentru viață, 2015. Manifest și Comunicat de presă, ‘Marșul pentru viață 2015 Fiecare viață este un dar – 21 martie 2015, România și Republica Moldova’ [online].

¹⁶⁹ Marșul pentru viață 2014. Comunicat de presă ‘Marșul pentru viață 2014: „Adopția, o alegere nobilă” [online].

¹⁷⁰ Marșul pentru viață 2011. Comunicat de presă, ‘Spune DA vieții, la „Marșul pentru Viață”!’ și Manifestul “Marșului pentru viață” – Spune “DA” vieții! [online]. Marșul pentru viață, 2012. Manifest

ce ar fi fost o măsură discriminatorie împotriva femeilor, deoarece serviciile de avort sunt accesate în mod exclusiv de femei. În ultimii ani, solicitarea de interzicere a avortului a fost înlocuită cu cea de introducere a unei legislații și a unor servicii obligatorii care să trateze în mod special femeile care doresc să întrerupă sarcina, ca fiind în așa-numita „criză de sarcină”. Și această solicitare reprezintă o discriminare de gen. În primul rând nu doar femeile, dar uneori și partenerii lor sau familia sunt implicați în decizia de a păstra sau nu sarcina. Cu toate acestea, textele pledează pentru consilierea privind criza de sarcină doar pentru femei. În al doilea rând, necesitatea consilierii în criza de sarcină pleacă de la premisa că femeile nu sunt capabile să ia singure o decizie privind viața lor și că în mod automat această decizie este foarte dificilă, indiferent de femeie. În al treilea rând, nu știu să existe alte situații în care bărbații să fie tratați în același fel pentru că se află într-un proces de luare a unei decizii personale.

VI. Concluzii

Procesul de cunoaștere parcurs cu această lucrare este unul parțial și simt că am rămas dator femeilor expuse discursului public despre avort în România cu oferirea unui spațiu pentru a-și împărtăși experiențele lor în legătură cu stigma privind avortul. Sper ca pe viitor să beneficiaz de generozitatea și deschiderea lor pentru a putea aduce la îndeplinire această obligație morală.

Mi se pare important inventarul făcut al cadrelor legale și ideologice în care are loc discursul public despre avort în România. În primul rând, modul foarte strict în care statul înțelege să intervină în viața privată a femeilor cu ocazia recurgerii la avort, inclusiv în relația medic-pacientă, nu poate fi trecut cu vederea și angajează statul să ia măsuri pentru a garanta accesului efectiv la servicii medicale de avort în cazurile limitate în care îl permite prin lege. Acest aspect este relevant pentru o serie de probleme cu care se confruntă femeile în accesarea serviciilor medicale legale de avort, de la faptul că serviciul medical de avort la cerere nu este acoperit de asigurările de sănătate și până la confruntarea cu refuzul de a efectua avort din partea cadrelor medicale în unitățile sanitare publice.

În al doilea rând, dovezile și argumentele adunate în sprijinul calificării grupului de organizații de tip pro-vita în curentul politico-ideologic al fundamentalismului religios pot fi utile celor interesați de evoluția grupurilor anti-avort din România. Din punct de vedere al activismului pro-choice, poate fi relevantă concluzia că atât timp cât nu există în România dezvoltări în sensul avansării drepturilor sexuale și reproductive, eforturile grupului de organizații de tip pro-vita au fost reorientate spre o ofensivă mascată, de a schimba inimile și mințile, cum spunea Weitz, în legătură cu avortul, ceea ce stigmatizează femeile care recurg la avort – acestea capătă treptat imaginea de persoane de la care nu putem aștepta să-și asume anumite responsabilități, ceea ce atrage nevoia ca noi, societatea, să intervenim și să luăm deciziile pentru ele.

Aspectele teoretice privind stigma în legătură cu avortul sunt trecute pe scurt în revistă pentru prima dată într-o lucrare în limba română. Această incursiune teoretică mi-a oferit baza pentru a deconstrui și reconstrui dintr-o perspectivă feministă discursul public despre avort

---

pentru viață și Comunicat de presă: Orașele României sărbătorească viața! [online]. Marșul pentru viață 2013. Comunicat ‘Marșul pentru viață 2013’ și Manifestul „Marșului pentru Viață”: Iubește-i pe amândoi! [online].

---

promovat în ultimii șase ani de grupul organizațiilor de tip pro-vita cu ocazia marșului anual pentru viață. Am arătat de asemenea că stigma percepută și internalizată în materia avortului nu va duce atât la schimbarea deciziei femeilor în privința alegerii avortului. Stigma în materia avortului duce la ascunderea deciziei de a recurge la avort și a experiențelor trăite în legătură cu avortul, ceea ce face ca vocile anti-avort să fie singurele care se aud în spațiul public, noi, restul, fiind reduse la tăcere. De aceea este nevoie de validarea publică a alegerii femeilor care recurg la avort și de discutarea avortului ca parte din condiția umană, fiind o experiență de viață comună, des întâlnită în rândul femeilor.